

Jezična analiza rukopisa Licitancija

Stokić, Maja

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:689551>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-10**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za kroatistiku
Katedra za dijalektologiju

JEZIČNA ANALIZA RUKOPISA *LICITANCIJA*
DIPLOMSKI RAD
8 ECTS-a

Maja Stokić

Zagreb, 28. rujna 2020.

Mentor
Doc. dr. sc. Marija Malnar Jurišić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za kroatistiku
Katedra za dijalektologiju

JEZIČNA ANALIZA RUKOPISA *LICITANCIJA*
DIPLOMSKI RAD
8 ECTS-a

Maja Stokić

Zagreb, 28. rujna 2020.

Mentor
Doc. dr. sc. Marija Malnar Jurišić

PODACI O AUTORU

Ime i prezime: Maja Stokić

Datum i mjesto rođenja: 6. studenoga 1994.

Studijske grupe i godina upisa: fonetika/kroatistika, 2018.

Lokalni matični broj studenta: 445775

PODACI O RADU

Naslov rada na hrvatskome jeziku: Jezična analiza rukopisa *Licitancija*

Naslov rada na engleskome jeziku: Linguistic analysis of manuscript *Licitancija*

Broj stranica: 77

Broj priloga: 2

Datum predaje rada: 24. rujna 2020.

Sastav povjerenstva koje je rad ocijenilo i pred kojim je rad obranjen:

1. članica komisije: Prof. dr. sc. Anđela Frančić
2. članica komisije: Prof. dr. sc. Mira Menac-Mihalić
3. članica komisije, mentorica: Doc. dr. sc. Marija Malnar Jurišić

Datum obrane rada: 28. rujna 2020.

Broj ECTS bodova: 8

Ocjena:

Potpis članova povjerenstva:

1. -----

2. -----

3. -----

IZJAVA O AUTORSTVU DIPLOMSKOGA RADA

Ovim potvrđujem da sam osobno napisao/la diplomski rad pod naslovom

JEZIČNA ANALIZA RUKOPISA LICITANCIJA

i da sam njegova autorica.

Svi dijelovi rada, podaci ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima (mrežni izvori, udžbenici, knjige, znanstveni, stručni članci i sl.) u radu su jasno označeni kao takvi te su navedeni u popisu literature.

Maja Stokić

(potpis)

Zagreb, _____

Zahvaljujem se svojim roditeljima, baki Mici koja je sačuvala rukopis i baki Kiki koja mi je usadila ljubav prema kroatistici.

Sadržaj

0. UVOD.....	1
1. FONOLOGIJA.....	3
1.1. Vokalizam.....	3
1.1.1. Refleks jata.....	3
1.1.2. Refleks poluglasa.....	4
1.1.3. Akanje.....	5
1.1.4. Refleks prednjega nazala.....	5
1.1.5. Refleks stražnjega nazala.....	6
1.1.6. Refleks slogotvornoga <i>l</i>	6
1.1.7. Slogotvorno <i>r</i>	7
1.1.8. Vokali u inicijalnom položaju.....	8
1.2. Konsonantizam.....	10
1.2.1. Obezvučivanje.....	10
1.2.2. Konsonantski skupovi.....	10
1.2.3. Depalatalizacija.....	12
1.2.4. Sekundarni skupovi s <i>j</i>	13
2. MORFOLOGIJA.....	15
2.1. Imenice.....	15
2.2. Glagoli.....	18
2.3. Pridjevi.....	30
2.4. Komparacija.....	32
2.5. Zamjenice.....	33
2.6. Brojevi.....	40
3. LEKSIK.....	42
3.1. Germanizmi.....	42
3.1.1. Fonološki opis.....	42
A. Vokali.....	42
B. Konsonanti.....	43
3.1.2. Morfološki opis.....	46
A. Imenice.....	46
B. Glagoli.....	49
C. Pridjevi.....	50

D. Prilozi.....	51
3.2. Prezimena.....	54
3.2.1. Iz fonološke analize prezimena	55
3.2.2. Prezimenski sufiksi.....	56
3.2.3. Iz morfološke analize prezimena	57
3.2.4. Prezimenski mozaik.....	57
5. KNJIŽEVNI ASPEKT	61
6. ZAKLJUČAK	70
7. LITERATURA.....	72
8. PRILOZI	76

0. UVOD

U ovome će se radu predstaviti analiza kajkavskoga teksta naslovljenoga *Licitancija*. Riječ je o rukopisu iz, kako nam govori bilješka na kraju samoga teksta, 1903. godine, a nastao je u Črnoj školi ili je pisan za nju.

Črna škola je, kako navodi Nives Opačić, naziv za zagrebačko sjemenište, a naziv nije dobila prema crnoj boji haljina koje su nosili bogoslovi, već se nastanak imena veže uz Franju Filipovića, zagrebačkoga kanonika. Filipović je svoju službu obavljao od 1567. do 1573. godine, dakle u vrijeme kada su se odvijali česti ratovi protiv Turaka. 1573. godine, Turci su ga zarobili i odveli u Carigrad, gdje se preobratio na islam i uzeo ime Mehmed, a prezime Filipović je ostavio. Zbog toga što je bio hrvatski plemić, dobio je titulu age, odnosno bega. Njegov se potez u Zagrebu smatrao veleizdajom, zbog čega su njegovu kuriju obojali u crnu boju, a od tada potječe naziv Črna škola¹.

Slika 1. Črna škola na Kaptolu²

¹<https://www.matica.hr/vijenac/434/rasadnici-seminari-i-crna-skola-1507/> (pregled: 23. rujna 2020.)

²<https://www.facebook.com/gornjogradskecoprnice/photos/legenda-o-%C4%8Drnoj-%C5%A1koli%C4%8Drna-%C5%A1kola-je-pu%C4%8Dki-naziv-za-zagreba%C4%8Dko-sjemeni%C5%A1te-naziv-je/1679531825469126/> (pregled: 23. rujna 2020.)

Rukopis je pronađen na tavanu kuće moje bake u Kalničkoj Kapeli, selu u općini Ljubešćica, u Varaždinskoj županiji. Rukopis je sačuvali Gabriel Sakač, svećenik i stric moje majke. Osim rukopisa na tavanu su pronađeni i drugi dokumenti i knjige, a sve ih povezuje jedno zajedničko ime – Engelbert Svoboda. Svoboda je bio svećenik u općini Ljubešćica, koji je 1903. godine bio bogoslov na Kaptolu u Zagrebu, što dokazuje jedna knjiga s njegovim potpisom i zabilježenom godinom. On se u rukopisu ne spominje, ali je pretpostavka da je upravo on sačuvali rukopis i predao ga maminom stricu svećeniku, koji ga je sačuvali i ostavio na bakinom tavanu.

Rukopis se sastoji od šest listova formata A4, koji su uklopljeni jedan u drugoga, ali nisu uvezeni špagom ili koricama. Tekst je naslovljen *Licitancija*, a u lijevom gornjem kutu crvenom je bojom napisano *Broj 6*, zbog čega postoji i pretpostavka da ovo nije jedini takav tekst, već postoje, ili su nekoć postojali, i drugi brojevi, barem brojevi 1, 2, 3, 4 i 5.

Jezična će analiza obuhvatiti fonologiju, morfologiju i leksik. Svaka od tih razina bit će detaljno raščlanjena kako bi se što je preciznije moguće utvrdile karakteristike kajkavskoga dijalekta toga vremena, kao i svijest govornika o onom što zapisuje, odnosno transkribira. Unutar poglavlja o leksiku detaljno će se analizirati germanizmi i prezimena. U radu će biti riječi i o književnom aspektu rukopisa, u kojem će se prikazati analiza dijelova u prozi i kraćega dijela rukopisa koji je zapisan u stihovima.

U ovom će se radu između ostaloga pokušati doći do zaključka radi li se o zapisivanju spontanoga govora ili se radi o književnoj tvorevini, budući da je na pojedinim dijelovima tekst prepravljani drugom olovkom i drugim rukopisom, pojedini su dijelovi teksta dodani, a pojedini prekriženi i zamijenjeni drugim riječima, kao da je tekst nakon zapisivanja lektoriran.

1. FONOLOGIJA

1.1. Vokalizam

1.1.1. Refleks jata

Refleks jata u rukopisu uglavnom je ekavski, ali je potvrđeno i nekoliko primjera s *ije/je*, koji su doneseni u Tablici 1. Uglavnom je to u neupravnom govoru likova ili u pjesmama. Pjesme su pisane u osmercu pa na onim mjestima gdje bi trebalo doći *ije* (*tijelo, uvijek*), da ne bi došlo do narušavanja metrike riječ je zapisana s *je* (*tjelo, l'jek, uvijek*) – na temelju čega možemo pretpostaviti da je refleks *ije* zapisivač brojao kao dva sloga. Potvrđen je i jedan primjer ikavskoga refleksa jata (*ovdi*).

Tablica 1. Potvrđeni primjeri refleksa jata

e			
<i>pesme</i>	<i>videla</i>	<i>zmestil</i>	<i>obesil</i>
<i>pripovest</i>	<i>sedne</i>	<i>nedela</i>	<i>sedalo</i>
<i>lepo</i>	<i>obedu</i>	<i>mesta</i>	<i>navek</i>
<i>menjat</i>	<i>svet</i>	<i>smeš</i>	<i>cele</i>
<i>mehuri</i>	<i>čovek</i>	<i>mešovito</i>	<i>veroval</i>
i		ije/je	
<i>ovdi</i>	<i>sjedalo</i>	<i>sjedne</i>	<i>tjedan</i>
	<i>ovdje</i>	<i>pjevao</i>	<i>uvijek</i>
	<i>pjevo</i>	<i>l'jek</i>	<i>uvjek</i>
	<i>tjelo</i>	<i>gdje</i>	<i>cijela</i>
	<i>čovjek</i>	<i>vjerujte</i>	

1.1.2. Refleks poluglasa

Poluglas se u većini kajkavskih govora izjednačio s artikulacijom jata, a u manjem dijelu "rubnih kajkavskih govora jaki poluglas je jednoznačno zamijenjen vokalom /a/" (Lukežić 1993: 229-230).

Lončarić (1996: 71) također govori o jednačenju jata i poluglasa, te navodi izjednačavanje poluglasa *s a* pod utjecajem štokavskih i čakavskih govora.

U rukopisu *Licitancija* potvrđena su tri refleksa poluglasa: *a*, *e* i *u*. Refleksi *a* i *e* podjednako su zastupljeni u potvrđenim primjerima, dok je refleks *u* potvrđen samo na primjeru riječi *vun*, ali se ona u tekstu pojavljuje češće nego riječ *van*.

Primjeri refleksa u *a*:

jedan (stsl. jedinь, jedьn < psl. *edinь *edьnь³), *sad* (psl. sьda⁴), *baš* (stsl. bьšijо < psl. bьšь⁵), *dan* (stsl. dьnь < psl. dьnь⁶), *danas* (psl. dьnьsь⁷), *van* (stsl. vьnь < psl. *vьnь⁸), *vanjština* (stsl. vьnь < psl. *vьnь), *lažno* (stsl. lьžь < psl. *lьžь/ *lьžьa⁹), *prsa* (stsl. pьrsь < psl. *pьrsь¹⁰), *prazan* (stsl. prazdьnь < psl. *porzdьnь¹¹), *vazda* (psl. *vьsьda¹²), *težački* (stsl. tєžьkь < psl. *tegьkь, *tєžьkь¹³).

Osim refleksa u *a*, potvrđen je i refleks poluglasa u *e*:

den (stsl. dьnь < psl. dьnь), *denes*, *denešni* (psl. dьnьsь), *tjedan* (psl. *tьjь-dьnь¹⁴), *tešće* (stsl. tьštь < psl. *tьščь¹⁵), *kesno* (psl. *kьsьnь¹⁶), *lehko* (stsl. lьgьkь < psl. *lьgьkь¹⁷), *vezda* (psl. *vьsьda), *osel* (psl. *osьlь¹⁸).

---

³ Gluhak (1993: 294)

⁴ Gluhak (1993: 537)

⁵ Gluhak (1993: 126)

⁶ Gluhak (1993: 187)

⁷ Gluhak (1993: 188)

⁸ Gluhak (1993: 662)

⁹ Gluhak (1993: 370)

¹⁰ Gluhak (1993: 506)

¹¹ Gluhak (1993: 500)

¹² <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search> (pregled: 8. rujna 2020.)

¹³ Gluhak (1993: 624)

¹⁴ Gluhak (1993: 629)

¹⁵ Gluhak (1993: 621)

¹⁶ Gluhak (1993: 313)

¹⁷ Gluhak (1993: 366)

¹⁸ Gluhak (1993: 458)

S obzirom na primjere potvrđene u rukopisu ne može se donijeti zaključak o tome koji je od dvaju refleksa dominantniji, kao ni na temelju kojih kriterija dolazi do kojega refleksa.

1.1.3. Akanje

Lončarić (1996: 80-81) navodi kako u kajkavštini nekada *o* može prijeći u *u*, a ta se pojava naziva ukanje. S druge strane, u pojedinim govorima prelazi u *a*, ta se pojava pak naziva akanje. U rukopisu *Licitancija* potvrđen je jedan takav izoliran primjer prijelaza *o > a* u riječi *pandelek*:

- *nedela ti je fuč-vu pandelek norc bi se vučil*

1.1.4. Refleks prednjega nazala

Lončarić (1996: 68) govoreći o refleksu prednjega nazala napominje kako se glas *ɛ* svojim razvojem izjednačio s glasom *e* "u otvorenom *e*".

U primjerima u promatranom rukopisu prednji nazal dao je *e*, ali o njegovoj otvorenosti možemo samo nagađati budući da je riječ o zapisu govora:

žedni (stsl. žęžda < psl. *žędjъ/*žędja¹⁹), *rep* (psl. *rępъ²⁰), *gledec* (stsl. ględati < psl. *ględati²¹), *petnajst* (stsl. pętъ < psl. *pętъ²²), *šeće* (stsl. šętati < psl. *šętati²³), *kreći* (psl. *krętati²⁴), *mesar* (stsl. męso < psl. *męso²⁵), *zveže* (stsl. vęzati < psl. *vęzati²⁶), *imenom* (stsl. imę < psl. *jъmę²⁷).

---

¹⁹ Gluhak (1993: 707)

²⁰ Gluhak (1993: 524)

²¹ Gluhak (1993: 230)

²² Gluhak (1993: 476)

²³ Gluhak (1993: 605)

²⁴ Gluhak (1993: 348)

²⁵ Gluhak (1993: 406)

²⁶ Gluhak (1993: 667)

²⁷ Gluhak (1993: 276)

1.1.5. Refleks stražnjega nazala

Refleks stražnjega nazala u glavnini kajkavštine dao je vokal *o*, koji se od etimološkoga *o* razlikuje po tome što je od njega otvoreniji ili zatvoreniji, kako u kojem govoru (Lončarić, 1996: 68).

U članku *Prilog raspravi o genezi hrvatskih narječja* Lukežić navodi kako je moguć trojaki refleks stražnjega nazala, odnosno kako se on može realizirati kao vokal *u*, *o* ili *a*, što govori u prilog njegove "oscilirajuće artikulacije duž čitave stražnje vokalske kosine" (Lukežić, 1996: 228).

U promatranom rukopisu potvrđen je samo jedan refleks stražnjega nazala, a to je vokal *u*:

subotu (stsl. sŏbota < psl. sŏbota²⁸), *goluba* (stsl. golŏbъ < psl. golŏbъ /*golŏbъ²⁹), *rukami* (stsl. rŏka < psl. *rŏkâ³⁰), *put* (stsl. pŏtъ < psl. *pŏtъ³¹), *kupanje*, *kupati se* (psl. *kŏpati se³²), *krute* (psl. *krŏtъ³³), *kud* (psl. kŏda³⁴), *želucu* (psl. *želŏdъcъ³⁵), *zube* (stsl. zŏbъ < psl. *zŏbъ³⁶), *vručē* (psl. *vrŏtjъ³⁷), *kuća* (psl. *kŏtja³⁸), *rubec* (psl. *rŏbъ³⁹), *budem*, *bum*, *buš*, *bu*, *bumo*, *bute*, *buju* (psl. *bŏdŏ⁴⁰), *sudje* (psl. *sŏdъje⁴¹), *sudite* (psl. *sŏdъ⁴²), *tužit*, *tužil* (psl. *tŏga⁴³), *vrvul* (psl. *vŏrtŏti⁴⁴), *puknuti* (psl. *pŏknŏti⁴⁵).

1.1.6. Refleks slogotvornoga *l*

Lončarić (1996: 70) navodi kako se slogotvorno *l* u pojedinim krajevima izjednačilo s refleksom stražnjega nazala i dalo *o*. S druge strane, na području zapadnoga Međimurja i

---

²⁸ Gluhak (1993: 592)

²⁹ Gluhak (1993: 237)

³⁰ Gluhak (1993: 533)

³¹ Gluhak (1993: 513)

³² Gluhak (1993: 359)

³³ Gluhak (1993: 355)

³⁴ Gluhak (1993: 357)

³⁵ Gluhak (1993: 707)

³⁶ Gluhak (1993: 701)

³⁷ Gluhak (1993: 688)

³⁸ Gluhak (1993: 356)

³⁹ Gluhak (1993: 532)

⁴⁰ Gluhak (1993: 132)

⁴¹ <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search> (pregled: 7. rujna 2020.)

⁴² http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=d1pjWxI%3D (pregled: 7. rujna 2020.)

⁴³ http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=f19IXhR4 (pregled: 7. rujna 2020.)

⁴⁴ Gluhak (1993: 688)

⁴⁵ Gluhak (1993: 511)

zapadnoga Zagorja slogotvorno se *l* izjednačilo s *u*, što je slučaj i kod "susjednih slovenskih i goranskih govora".

Lukežić (1996: 233) navodi kako je u kajkavštini moguća zamjena slogotvornoga *l* s vokalom *u* ili vokalom *o*, dakle refleks slogotvornoga *l* može biti izjednačen s refleksom stražnjega nazala, ali postoje i govori u kojima je slogotvorno *l* zamijenjeno "vokalom /o/ u svim kategorijama osim infinitivnih i prezentskih ili samo infinitivnih osnova glagola koji su u korijenskome morfemu imali slogotvorno *l*". U tom se slučaju na slogotvorno *l* nastavlja refleks jata, a u kajkavštini je to *e*, čime je dobivena sekvencija *le*.

U rukopisu *Licitancija* u dijelu primjera potvrđen je refleks *u* slogotvornoga *l*, dakle izjednačen je s refleksom stražnjega nazala:

pune (stsl. рѸнѸ < psl. *рѸнѸ⁴⁶), *Stubica* (stsl. стѸрѸ < psl. *стѸлѸ⁴⁷), *stup*, *stupce* (stsl. стѸрѸ < psl. *стѸлѸ⁴⁸), *zastupniki* (stsl. стѸрѸ < psl. *стѸлѸ⁴⁹), *sunce* (psl. *sѸлѸnce⁵⁰), *duge* (psl. *dѸlgѸ⁵¹), *pluvati* (psl. *pl'Ѹvati⁵²).

Također, potvrđena su dva primjera u kojima slogotvorno *l* nije dalo drugi refleks, nego je slijed konsonanta i slogotvornoga *l* razbijen vokalom *o*:

klobasu < psl. *kѸlbasa/ *kѸlbasѸ⁵³

tolmačiti < psl. *tѸlmačѸ⁵⁴

1.1.7. Slogotvorno *r*

Slogotvorno se *r* čuva u primjerima koji su potvrđeni u rukopisu, kao što je prikazano u Tablici 2. Konsonantski se niz sa slogotvornim *r* razbija ubacivanjem glasa *i* samo na primjeru jedne riječi (koja je potvrđena tri puta), a radi se o riječi *cirkva*⁵⁵.

---

⁴⁶ Gluhak (1993: 512)

⁴⁷ Gluhak (1993: 592)

⁴⁸ Gluhak (1993: 592)

⁴⁹ Gluhak (1993: 592)

⁵⁰ Gluhak (1993: 594)

⁵¹ Gluhak (1993: 210)

⁵² Gluhak (1993: 490)

⁵³ Gluhak (1993: 326)

⁵⁴ Gluhak (1993: 643)

⁵⁵ Riječ *crkva* u praslavenskome glasi *сѸrky, a u staroslavenskome сѸrky, cirky (Gluhak, 1993: 165).

Tablica 2. Slogotvorno *r*

Razbijanje konsonantskoga niza	Čuvanje slogotvornoga <i>r</i>		
<i>pokehdole se v cirkvi parada zvršila</i>	<i>brzo</i>	<i>mrzli</i>	<i>zabrtven</i>
<i>sem se zaputila v fratersku cirkvu</i>	<i>četrtak</i>	<i>stihokrpanecof</i>	<i>trdo</i>
<i>zidem s cirkve vun</i>	<i>trgovca</i>	<i>prva</i>	<i>krvi</i>
	<i>vrt</i>	<i>prsa</i>	<i>srčecu</i>

1.1.8. Vokali u inicijalnom položaju

Za kajkavštinu je uobičajena praksa uklanjanja vokala iz inicijalnoga položaja (Lončarić 1996: 81). Takav vokal je i vokal *e*. U rukopisu se on navodi u inicijalnom položaju samo u donošenju njemačkoga govora i latinskih riječi (*Habe die **Ehre**, ego, exit*), u uzvicima i u korelativnom vezniku (*jer **eno** onaj Švabo, i **eto** gle nekaj je zišlo, pa nu **evo** ti belaja, **em** se predstavlja jedna seceseonistička drama*). Međutim, u rukopisu su potvrđeni i primjeri u kojima drugi vokali stoje u inicijalnom položaju, što nije karakteristično za kajkavštinu:

- *pak sem morala iti v drugi štok v **apoteku***
- *odbornici društva za zaštitu **afektiranih** mladića*
- *kak si on **utvara** da je velik pesnik*
- *što da **uzmem***
- *gda se k **obedu** ide*
- *to je junak baš od **oka***
- *hajd mam sednicu i **odbor***

Lončarić (1996: 81) nadalje navodi kako su moguće tri proteze na početku riječi: protetsko *v-* ispred vokala *u*, te protetsko *h-* ispred slogotvornoga *r* i protetsko *j-* ispred etimološkoga *o*.

U rukopisu su potvrđeni primjeri samo s protezom *v-* (*dim z **vust** vun spuščaju, norc bi se **vučil***), dok proteze *h-* i *j-* nisu potvrđene. U dijelu primjera inicijalno *u* ne dobiva protezu (*srednja **ulica***). Na temelju donešenih primjera, kao i na temelju potvrde glagola *umrijeti*⁵⁶, koji

⁵⁶ psl. *mertī, *mьrǫ > stsl. mřeti (Gluhak, 1993: 426)

se javlja u dvama primjerima: *vumrl* i *vmreti*, može se vidjeti kako se gubi razlika između polaznoga *v* i polaznoga *u*, a na mjestu jednoga i drugoga mogu se pojaviti *u* (*ulica*), *v* (*vmreti*) ili *vu* (*vust*, *vučil*, *vumrl*, *vutork*).

1.2. Konsonantizam

1.2.1. Obezvučivanje

Budući da je riječ o kajkavskom rukopisu, moglo bi se očekivati i bilježenje obezvučivanja na kraju riječi. Ono je potvrđeno na manjem broju primjera, ali se ipak u većini potvrda na kraju riječi zadržava zvučni suglasnik. U trima primjerima u kojima dolazi do obezvučivanja finalnoga suglasnika, ono je zabilježeno bez obzira na zvučnost/bezvučnost početnoga suglasnika sljedeće riječi:

- *vi takvih stihokrpanecof imate,*
- *kad se **praf** zmestil na svom zicu sedne,*
- *a on **šmuk** v jen dućan.*

Osim tri navedena primjera, u ostalim riječima ne bilježi se moguće obezvučivanje finalnoga suglasnika:

- *neg se, kad spustiš, od poda, vuz te, iz šeminarskoga*
- *njegov, sav, cajtungov, zekserov, ov oglas, možđanov, nov, badav, uprav, zimoslav, njihov, kosov, haprakov, simbolistov*
- *beteg, cug, neg, vrag, zub, bez, čez, vuz, kad, sad, nazad, narod*

1.2.2. Konsonantski skupovi

Skup *čr-* potvrđen je u svim primjerima koji se javljaju u rukopisu, dok nema potvrde ni jednoga primjera sa skupom *cr-*:

- *črlenit, črna, črez, črleno, začrleni, črnoga, črlen, Črna (škola)*

Skup *ht-* čuva se u riječima preuzetim iz drugih jezika (germanizmi *rihtati, rihtaju*), a potvrđen je i u primjeru glagola *htjeti*, u kojem je potvrđena i zamjena skupa *ht-* skupom *št-*. Skup *št-* u glagolu *htjeti* potvrđen je u četiri primjera (*mi smo šteli mali špas napraviti, štel je g. Buntak, još neki gosponi nesu šteli, štel je g. Sinković*), a skup *ht-* u dva primjera (*htel je zvati, taj dan hteli popevat*).

Nadalje, nije potvrđeno razjednačavanje dva zuba suglasnika u slijedu: *tl, dl > kl, gl*, što Lončarić (1996: 95) navodi kao karakterističnu promjenu u starom skupu, već se skupovi *tl* i *dl* čuvaju (*sajtlek, odlučiju, zavadla, odlikaša, odlike*). Autor dalje navodi i prijelaz *tm > km*, koji je u rukopisu potvrđen na jednom primjeru (*pak kak je već kmica bila*).

Glas *h* čuva se u skupovima *hr-* (*hranili, hrvatska, hram, hrana*) i *hl-* (*hladno*). Potvrđen je skup *hk-* (*žmehko, lehko*), dok skup *fk-* nije potvrđen ni na jednom primjeru.

Govoreći o sudbini glasa *h*, može se zaključiti kako se ono čuva u svim položajima u riječi – inicijalnom, medijalnom i finalnom, kao što je prikazano u Tablici 4.

Tablica 4. Sudbina glasa *h*

Inicijalni položaj glasa <i>h</i>	Medijalni položaj glasa <i>h</i>	Finalni položaj glasa <i>h</i>
<i>hodi</i>	<i>suhi</i>	<i>trbuh</i>
<i>hranili</i>	<i>straha</i>	<i>tepih</i>
<i>hočete</i>	<i>kuhinji</i>	<i>civilskih</i>
<i>hram</i>	<i>spuhaju</i>	<i>propisih</i>
<i>hladno</i>	<i>mehuri</i>	<i>ovih</i>
<i>hvala</i>	<i>juhu</i>	<i>glih</i>
<i>hrvatska</i>	<i>šhaflin</i>	<i>prečteh</i>

Kada je riječ o pojednostavljivanju skupa s *v*, potvrđeno je njegovo pojednostavljivanje u skupu suglasnika *tvr-*:

- *trdo* prema tvrdo
- *četrtak* prema četvrtak
- *trd* prema tvrd
- *natrdili* prema natvrdili
- *četrtoga* prema četvrtoga
- *trda* prema tvrda

Nije zabilježen primjer u kojem *v* ispada u skupu *vl-* na početku monema, a njegovo čuvanje potvrđeno je u samo jednom primjeru.

Na temelju donesenih primjera u Tablici 5. može se zaključiti da prevladavaju potvrde u kojima dolazi do pojednostavljenja skupa *s v* ispred *s*, ali potvrđeni su i primjeri u kojima se *v* čuva.

Tablica 5. Primjeri ispadanja i čuvanja glasa *v*-

Ispadanje glasa <i>v</i> ispred <i>s</i> -	Čuvanje glasa <i>v</i> ispred <i>s</i> -	Čuvanje glasa <i>v</i> u skupu <i>vl</i> -
<i>a si drugi su se pelali</i>	<i>vse</i>	<i>oblak dima se vleče</i>
<i>vi bute rekli si</i>	<i>vsaka</i>	
<i>to more satko pogoditi</i>	<i>vsih</i>	
<i>od sega prazna mi je torba</i> <i>ostala</i>	<i>vsikak</i>	
<i>saka roba već se je zišla</i>	<i>vse</i>	
<i>bil bi se zaplenil</i>	<i>vsakome</i>	

Glas *d* ispada u skupu *dn*- samo u riječima koje u sebi imaju broj *jedan*, ali ni to se ne provodi dosljedno, odnosno potvrđeni su primjeri u kojima se on čuva (*jedna, jednu*). Isto tako, potvrđeno je i čuvanje glasa *g* ispred *d* na početku monema.

Tablica 6. Čuvanje glasa *g* i ispadanje glasa *d*

Čuvanje <i>g</i> ispred <i>d</i> -	Ispadanje <i>d</i> u skupu <i>dn</i> -
<i>gda</i>	<i>tam najdeju jenu gospu</i>
<i>gdo</i>	<i>vu jeni vuri</i>
<i>gdje</i>	<i>delaju jenoj fajn gospi</i>
<i>gde</i>	<i>pojel onoga jenoga</i>
	<i>bil je na stanu pri jenomu</i>
	<i>čitala sem jenega</i>

1.2.3. Depalatalizacija

Govoreći o sudbini glasova *ʎ* i *ɲ* Lončarić (1996: 93) navodi kako je ukidanje opreke po palatalnosti ili depalatalizacija češća kod prijelaza $ʎ > l$, a nešto rjeđe moguć je i prijelaz $ɲ > n$. Za glas *ɲ* češće je osamostaljenje palatalnoga elementa *j* s anticipacijom, dakle nastaje novi slijed *jn*, što u rukopisu nije potvrđeno.

U rukopisu *Licitancija* u većem broju primjera zabilježeno je da se *l* i *ń* čuvaju, ali je zabilježen i jedan primjer u kojemu je došlo do depalatalizacije glasa *ń*, te nekoliko primjera depalatalizacije glasa *l*, koji su prikazani u Tablici 7. Zanimljivo je da su pojedini primjeri potvrđeni i s glasom *l* i *l* (*zgublenoga/ zgubljen, nedelom/ nedjelja*).

Tablica 7. Čuvanje i depalatalizacija glasova *l* i *ń*

Depalatalizacija <i>l</i>	Čuvanje konsonanta <i>l</i>		Depalatalizacija <i>ń</i>	Čuvanje konsonanta <i>ń</i>	
<i>pandelek</i>	<i>postelju</i>	<i>ljubim</i>	<i>zestali se nih tri</i>	<i>življenja</i>	<i>svinjsku</i>
<i>plujem</i>	<i>ribljim</i>	<i>bolje</i>		<i>naganjali</i>	<i>zadnji</i>
<i>pluvala</i>	<i>ljudi</i>	<i>ulje</i>		<i>knjigami</i>	<i>knjižicu</i>
<i>dalše</i>	<i>zgubljen</i>	<i>pljusak</i>		<i>nutrašnje</i>	<i>njemu</i>
<i>zgublenoga</i>	<i>biljka</i>	<i>ljeta</i>		<i>konja</i>	<i>kupanje</i>
<i>nedelom</i>	<i>nedjelja</i>	<i>šuplju</i>		<i>pripečenje</i>	
		<i>boljših</i>			

1.2.4. Sekundarni skupovi s *j*

a. Skup *rj*

Lončarić (1996: 92) navodi kako *r'* "vrlo rano nestaje iz sustava", te se "izjednačuje s *r* ili s *rj*". Autor za tu pojavu navodi dva primjera: *ribar* i *morje*. U prvom primjeru "drugo *r* otvrdnjava i izjednačava se s prvim *r*", dok je u primjeru *morje* skup *rj* izjednačen sa skupom *rj* kakvog nalazimo u riječi *perje*.

U rukopisu *Licitancija* potvrđen je takav skup *rj*-:

- *onda vu morje vse vekivečno*
- *za obed i za večerju*⁵⁷ *dosta*
- *Mejmurja sinek kršni*

⁵⁷ Potvrđeni su i primjeri *večera* i *večeru*.

b. Skupovi *st* i *zd*

U rukopisu je potvrđeno postojanje skupa *šč-* na nekoliko primjera, a na jednom je primjeru potvrđen i skup *žd-*. Osim u tom primjeru na još je par primjera potvrđen glas *đ* (*đavla, tuđe, između, gdje*), a na jednom mjestu i *dž*, a riječ je o turcizmu (*džigeru da imaš zdravu*).

Polazno **stj-* u dvama je primjerima dalo skup *šč-*, a u jednom je primjeru refleks zabilježen kao *šč-*:

- *dim z vust vun spuščaju* (psl. **pustь*⁵⁸)
- *da kakva koščička ne pukne* (psl. **kostь*, stsl. *kostь*⁵⁹)
- *kakti da su onesveščeni* (psl. **vestь*, stsl. *vestь*⁶⁰)

Skup *žd-* potvrđen je na jednom primjeru i nastao je od skupa **zgj-*:

- *ter su svoje produkte usijane nutrine i moždanov* (psl. **mozgь*, stsl. *mozgь*⁶¹)

---

⁵⁸ Gluhak (1993: 513)

⁵⁹ Gluhak (1993: 336)

⁶⁰ Gluhak (1993: 670)

⁶¹ Gluhak (1993: 424)

2. MORFOLOGIJA

2.1. Imenice

U rukopisu su potvrđene imenice vrste *a*, *e* i *i*, kao što je prikazano u Tablici 8.

Tablica 8. Vrste potvrđenih imenica

Vrsta <i>a</i>	Vrsta <i>e</i>	Vrsta <i>i</i>
<i>pljusak</i>	<i>rosa</i>	<i>stvar</i>
<i>vol</i>	<i>večera</i>	<i>peć</i>
<i>osel</i>	<i>nužda</i>	<i>naravi</i>
<i>čelo</i>	<i>kmica</i>	<i>kost</i>
<i>vreme</i>	<i>škole</i>	<i>sabranosti</i>
<i>tele</i>	<i>fizike</i>	<i>krvi</i>
<i>sunce</i>	<i>slabine</i>	<i>pripovestih</i>
<i>goluba</i>	<i>šekrestiji</i>	
<i>dna</i>	<i>palicu</i>	
<i>svetca</i>	<i>glavi</i>	
<i>grahu</i>	<i>zvezdom</i>	
<i>klerici</i>	<i>svinjama</i>	
<i>maturanti</i>	<i>knjigami</i>	
<i>mesta</i>	<i>živinice</i>	
	<i>popevkama</i>	

Za kajkavštinu je karakterističan gubitak vokativa kao zasebnoga padeža, odnosno on se izjednačava s nominativom (Lončarić, 1996: 98). Isto je stanje potvrđeno i u promatranome rukopisu, iako su potvrđeni i primjeri s posebnim oblikom vokativa koji se razlikuje od nominativnoga oblika. Ipak, ti se oblici javljaju u upravnom govoru likova ili u pjesmama:

Čuju **milostiva**, da li oni moreju podnesti duhan.

Hej **birtaš** retour!

Zato nemoj **brate** ti / Nigdar više pušiti

Fonsa pako uzo citre / Pjevo **dušo** gledaj dol

A ma **ljudi** pomozte za Boga izdanut će...

vuz te regule se dade fino v šeminaru živeti kaj ne **gospodo**

Al **gospodo** molim ja Vas / Odviše ste Vi površni

a. Vrsta *a*

Za imenice muškoga roda koje završavaju na suglasnik i pripadaju vrsti *a* javlja se u velikom dijelu kajkavštine sinkretizam akuzativa i genitiva u jednini, bez obzira na to označavaju li živo ili neživo (Lončarić 1996: 100). Isto je potvrđeno i u rukopisu *Licitancija* na jednom primjeru imenice muškoga roda (*vrag ga zel i tramvaja*). S druge strane, za akuzativ jednine u većem broju primjera potvrđen je sinkretizam s nominativom (*vsaka prva numera od vsih cajtungov mora imati program, človek može dobiti tuš, salvet mu zveže oko vrata, g. Pećnjak konju na rep obesil svinjsku kost*), a akuzativ množine ima nastavak *-e* (*to neje lepo tuđe razgovore prislušivati, otprli su i stupce za mali oglasnik, donese ti peneze*).

Dativ i lokativ jednine imaju isti nastavak *-u* (da nije *g. Pećnjak konju na rep obesil, veliju oni svojemu hauseru, da ju brat bratu daje, plujem po podu, zestali se nih tri vu vrtu, bil je na stanu*), dok instrumental jednine ima nastavak *-om* ako osnova završava nepalatalom, odnosno *-em* ako osnova završava na palatal (*čisto plaćuni glasom veliju, z jednim gankom dojde, zalevali z nekakšnim bučkurišem*).

Dativ i lokativ množine nisu potvrđeni, a imenice vrste *a* u instrumentalu množine imaju nastavak *-ima* ili *-i* (*med telegramima kaj se moreju deti, sedi s nekakšnim kadeti*).

Za genitiv množine potvrđena su dva nastavka: *-ov* i *-a* (*namečeju onaj kup mladih kosov, svoje produkte usijane nutrine i moždanov na paper devali, razmak pol 4 meseca, silna družba framazona*).

Potvrđena je i jedna imenica srednjega roda nejednakosložne sklonidbe u genitivu jednine (*hvala ja nemam vremena kupati se*).

b. Vrsta *e*

Imenice ženskoga roda koje pripadaju vrsti *e* potvrđene u rukopisu u dativu i lokativu jednine imaju nastavak *-i* (*delaju jenoj fajn gospi frajlici, ja Vam svak dan šekestriji, na velikoj paradi, v špitaljskoj kuhinji*), dok u instrumentalu imaju nastavak *-om* (*z nekakšnom finom paličkom, vodicom prsa mij*). Dativ množine nije potvrđen, ali u lokativu i instrumentalu množine može se uočiti sinkretizam u nastavku *-ama* (*to je čisto po šeminarskim regulama, vu svinjama, ti s tvojim popevkama*) i *-ami* (*mišice na rukami, s knjigami*).

Genitiv množine može imati nastavak *-Ø* (*spijem sajtlek kapljic pravih, od boljših polovic napraviti dal novoga*) ili *-a* (*čujmo nešt iz ferija*).

c. Vrsta *i*

Potvrđen je i manji broj imenica vrste *i*, uglavnom su potvrđeni primjeri u jednini. Na temelju dva primjera koji označavaju množinu, može se vidjeti kako imenice ove vrste u genitivu množine imaju nastavak *-ih* (*bilo već dosta teh pripovestih*), a nastavak za instrumental množine je *-ima* (*kak su se hranili z ribljim kostima*).

U genitivu, lokativu i instrumentalu jednine nastavak je *-i* (*cucka iza peći vun dobiti, da u potpunoj sabranosti počneš jesti juhu, s plavom krvi*), a akuzativ jednine jednak je nominativu (*obesil svinjsku kost, reč so zeli*).

Tablica 9. Imenički nastavci po vrstama

JEDNINA			MNOŽINA			
	Vrsta <i>a</i>	Vrsta <i>e</i>	Vrsta <i>i</i>	Vrsta <i>a</i>	Vrsta <i>e</i>	Vrsta <i>i</i>
N	Ø, -o, -e, -a	-a	Ø	-i, -a	-e	/
G	-a	-e	-i	-ov, -a	Ø, -a	-ih
D	-u	-i	/	/	/	/
A	= N, = G	-u	= N	-e, -of	-e	/
V	= N, -e	= N, -o	/	= N	/	/
L	-u	-i	-i	/	-ama, -ami	/
I	-om, -em	-om	-i	-ima, -i	-ama, -ami	-ima

2.2. Glagoli

2.2.1. Infinitiv i supin

Lončarić (1996: 108) navodi kako se u većini govora kajkavskoga narječja čuva razlika između infinitiva i supina. Razlikuju se u tome što supin u većini govora ne završava na *-i*, a dolazi kao dopuna glagolima kretanja. Supin se od infinitiva može razlikovati i prozodijskim sredstvima. Budući da je riječ o rukopisu, a ne zvučnom zapisu govora, u ovome radu neće biti riječi o prozodijskim razlikama infinitiva i supina.

U rukopisu prevladavaju primjeri infinitiva, ali je potvrđen i manji broj glagola koji stoje kao dopuna glagolima kretanja.

Tablica 10. Primjeri infinitiva

<i>napraviti</i>	<i>spričavati</i>	<i>iti</i>	<i>hvaliti</i>	<i>pripovedati</i>	<i>dobiti</i>
<i>tražiti</i>	<i>zabluhnuti</i>	<i>obavljati</i>	<i>spati</i>	<i>vubijati</i>	<i>zdehnuti</i>
<i>kupati se</i>	<i>biti</i>	<i>svući</i>	<i>deti</i>	<i>imati</i>	<i>kaditi</i>
<i>pušiti</i>	<i>zaostati</i>	<i>jesti</i>	<i>piti</i>	<i>vrati</i>	<i>kašlati</i>
<i>liti</i>	<i>prodati</i>	<i>tentati</i>	<i>osiguravati</i>	<i>utvarati</i>	<i>čitati</i>
<i>hiti</i>	<i>pluvati</i>	<i>tolmačiti</i>	<i>videti</i>	<i>zgliedavati</i>	<i>plakati</i>
<i>popraviti</i>	<i>iskati</i>	<i>sjesti</i>	<i>rezati</i>	<i>nabadati</i>	<i>cureti</i>
<i>zvati</i>	<i>pogoditi</i>	<i>poludeti</i>	<i>ponoreti</i>	<i>postati</i>	<i>čkometi</i>
<i>sabrati</i>	<i>skočiti</i>	<i>spominjati</i>	<i>kušnuti</i>	<i>previnuti</i>	<i>slušati</i>

Samo u tri primjera potvrđeni su glagoli koji se javljaju kao dopuna glagolima kretanja (*sedet nejdī, prešli tužit, dojdeš botanizirat*). Potvrđen je i manji broj glagola koji ne dolaze uz glagole kretanja, ali ne završavaju na *-i*. Riječ je o glagolima *prispodobit, gledat, študirat*,

practicirat, pit, najte menjat, črlenit se, pevat, hoće vništiti, nosit, hteli popevat, prisluškiwat, podignut). Na temelju tri primjera glagola koji dolaze uz glagol kretanja moglo bi se govoriti o postojanju supina kao kategorije, ali zapravo je riječ o dvama infinitivima – jednom koje čuva finalno *-i* i jednom bez finalnoga *-i*, koje može doći kao dopuna glagolima kretanja, ali i ne mora.

Tome u prilog govore i primjeri dolje navedenih glagola koji su potvrđeni s finalnim i bez finalnoga *-i*, a ne javljaju se kao dopuna glagolima kretanja:

- *štel je g. Sinković mali izlet napraviti*
- *od boljših polovic napraviti dal*
- *mi smo šteli mali špas napraviti*
- *nij cajta nit kupat se*
- *nemam vremena kupati se*
- *nemoj pušiti*
- *nemoj pušiti*

2.2.2. Sustav vremenskih paradigmi

Govoreći o sustavu vremenskih paradigmi, govorimo o načinima izricanja prošlosti, sadašnjosti i budućnosti te načinima na koji se tvore potvrđena glagolska vremena u pojedinom govoru.

U rukopisu *Licitancija* prošlost se izriče perfektom, koji se u većini slučajeva tvori od nenaglašenoga prezenta pomoćnoga glagola *biti* i glagolskoga pridjeva radnog, kao što je prikazano u Tablici 11.

Tablica 11. Primjeri perfekta

1.l.jd.	<i>sam osto</i>	<i>sam čula</i>	<i>sam morao</i>	<i>sam se nasmejela</i>	<i>sem najmre pozabila</i>	<i>sem videla</i>
2.l. jd.	<i>si čul</i>					
3.l.jd.	<i>došel je</i>	<i>je zišlo</i>	<i>je rekel</i>			
1.l.mn.	<i>smo šteli</i>	<i>smo se vraćali</i>				
2.l.mn.	<i>ste i betežnika zdrmali</i>	<i>ste mu po propisih davali</i>				
3.l. mn.	<i>su naganjali</i>	<i>su se nacukavali</i>				

Potvrđen je i perfekt s naglašenim prezentom pomoćnoga glagola biti, ali tada pomoćni glagol dolazi iza glagolskoga pridjeva radnog:

- *Pa kak vsaka prva numera od svih cajtungov mora imati program, tak i oni jednoga vun **spelali jesu**.*
- *vnogi mladi ljudi den denes tak hudo kaditi **počeli jesu***

Pluskvamperfekt nije potvrđen, ali su potvrđeni aorist (*iz jednoga **napraviše serum**, Fansa tužan njemu **reče***) i imperfekt (*moj dva konja ne **mogahu** bježati*), oba u pjesmi koja je zabilježena u rukopisu.

Imperfekt se od 16. st. koristio samo u književnom jeziku, dok se aorist zadržao u dijelu govora. Danas se ostaci aorista koriste u tvorbi kondicionala, ali se isto tako i petrificirani oblik 1.l.jd. koristi kao poštapalica ili modalna rječca – *reko* (Lončarić, 1995: 109). Takav je način upotrebe aorista potvrđen i u rukopisu u jednom primjeru:

*A naša gospoda samo poglediju jen drugoga, **reko** sad imamo i za obed i za večerju dosta...*

Prošlost se može izreći i kondicionalom i to kada izriče "radnju koja se u prošlosti ponavljala" ili "kao dokaznik, tj. u navođenju tuđih riječi" (Lončarić, 1996: 109). Takva upotreba kondicionala nije potvrđena u rukopisu, o čemu će više biti riječi u dijelu u kojem se govori o kondicionalu.

Budućnost se izriče futurom, koji se najčešće tvori od svršenoga prezenta glagola *biti* i pridjeva radnoga:

- *bum stiral / bum povedala*
- *buš veroval*
- *bu odjahal / bu premenjkalo*
- *bumo videli*
- *bute znali*
- *buju izdavali*

S druge strane, potvrđen je i oblik futura I. koji se tvori od nenaglašenoga prezenta pomoćnoga glagola *htjeti* i infinitiva, što nije značajka kajkavštine, ali svi primjeri takve tvorbe futura potvrđeni su u upravnom govoru likova ili u pjesmama:

- *što ću / ne ću govoriti / ću prakticirat*
- *čut ćes*
- *izdahnut će / će biti / pričat će / će da plati*
- *ne ćete se svući*

Potvrđen je i primjer izricanja budućnosti prezentom i kondicionalom:

- *onda **morete** sutra tražiti exit / sutra ćete moći tražiti exit*
- *kaj **bi** onda celi teden **delal** / kaj ćeš onda raditi cijeli tjedan*

2.2.3. Present

Lični morfemi za prezent potvrđeni u rukopisu prikazani su u Tablici 12.

Tablica 12. Lični morfemi za prezent

	jd.	mn.
1.l.	-m	-mo
2.l.	-š	-te
3.l.	-Ø	-u, -o, -ju

Potvrđena su tri različita lična morfema za 3.l.mn. kao što je vidljivo na primjerima:

- *nesu, greju, so, najdeju, veliju, počneju, zameriju*

Prezentski tematski morfi potvrđeni u rukopisu su *-e-*, *-je-*, *-i-*, *-a-*:

- a. *-e-* (popevlem, dadem, dojdem, morem, spomenem)
- b. *-je-* (plujem, spijem, čuješ)
- c. *-i-* (prosim, ljubim, vidim, spazim, namerim, velim, preglasim)
- d. *-a-* (nemam, znaš, moraš, morate)

Glagoli 4. razreda I. vrste prema Lončariću (1996: 110) "protegli su palataliziranu osnovu i na 3.mn.". Takvo je stanje potvrđeno i na tri glagola u rukopisu:

- *rečeju*
- *dičeju*
- *vičeju*

Za glagol *biti* u prezentu potvrđen je naglašeni oblik za 3.l.mn. Nenaglašeni oblici prezenta glagola *biti* potvrđeni su u svim licima. 1.l.jd. javlja se u dva oblika: *sam* i *sem*. Oblik *sem* češći je, potvrđen je u 32 primjera, dok je oblik *sam* potvrđen samo u devet primjera. Nenaglašeni oblici za 2.l.jd. i 3.l.mn. potvrđeni su kao enklitike i proklitike.

- *oni jednoga vun spelali jesu*
- *tak hudo kaditi počeli jesu*

- *tak veliki felozof kak zbilam **jesu***
- ***nesem** otpovrneju g. Brixu*
- *zato **sam** ih morao baš za badav prodati*
- *svi bute znali kak **sam** dobrega srčeka*
- *vse **sem** prodala*
- *čisto **sem** najmre pozabila*
- *sem ga pošteno zdrmal kaj **sem** ga bolje mogel*
- *ti **si** osel*
- ***si** čul daj mi reči kak se one male živinice zoveju*
- *ala **si** ti bedast*
- *prazna mi **je** torba ostala*
- *štel **je** g. Buntak*
- *to **je** gadna stvar*
- *mi **smo** šteli mali špas napraviti*
- *kad **smo** ve pri vinu*
- ***ste** mu po propisih davali*
- *Vi **ste** to isto što i ja*
- *jenput **su** se za taj paper nacukavali*
- *tak hudo nasmejela da **su** me spopali Lachkrampfi*

U rukopisu je potvrđen i dulji oblik 3.1.jd. *jeje*:

*Potreslo se carstvo **jeje***

*Treći **jeje** domorodec*

Prezent pomoćnoga glagola *htjeti/šteti* potvrđen je u naglašenom i nenaglašenom obliku. Naglašeni oblici potvrđeni su za 2.1.jd., 1.1.mn., 2.1.mn. i 3.1.mn. Nenaglašeni oblici potvrđeni su za 1. i 3.1.jd., te 2.1.mn. Svi nenaglašeni oblici potvrđeni u rukopisu pisani su s *ć*, a ne *č*. S druge strane, zanimljiva je potvrda zapisivanja naglašenoga oblika s obje afrikate, ali nema previranja u pisanju oblika za isto lice (za svako je lice potvrđen samo jedan primjer).

- *tak ti je petek **hoćeš** nećeš zgubljen*
- *jen drugoga **hoće** vništiti*
- *kaj **hoćemo***
- *ak **hoćete** v koju hižu iti*

- *što ću ja jadan bez mog goluba*
- *ne ću više nikad govoriti nemecki*
- *malo ću i praktikirat*
- *pričat će ti svaki krt*
- *Bog će ovom već da plati*
- *ne ćete se valjda svući*

2.2.4. Imperativ

U rukopisu *Licitancija* potvrđene su dvije rječce koje dolaze uz odgovarajuće lice prezenta u imperativu, a to su *nek(a)* i *naj*. Najčešći je oblik *naj*, dok su oblici *neka* i *nek* potvrđeni u samo po jednom primjeru, kao što je vidljivo u Tablici 13.

Tablica 13. Rječce koje dolaze uz imperativ

naj		nek(a)
<i>naj ne zameriju</i>	<i>naj bu</i>	<i>neka se zdrma</i>
<i>naj ne poslušaju</i>	<i>naj zijdeju</i>	<i>nek zna</i>
<i>naj preda</i>	<i>naj otprne</i>	
<i>naj se dade osigurati</i>	<i>naj se družiju</i>	
<i>naj povedaju</i>	<i>naj pričekaju</i>	

Naj može značiti i *nemoj* ili *nemojte*, kada označava imperativ 2.l.jd., odnosno 2.l.mn., a potvrđen je i oblik *nemoj*:

• <i>najte spričavati</i>	• <i>nemoj pušit</i>
• <i>naj plakati</i>	• <i>nemoj iti</i>
• <i>najte menjat</i>	• <i>nemoj liti</i>

Osim oblika za 3.l.jd. i 3.l.mn. imperativa, potvrđeni su i oblici za 2.l.jd. (*dojdi, gledaj, pij, mij, uzmi, nejdi, daj reči*), 1.l.mn. (*uzmimo, čujmo*) i 2.l.mn. (*pitajte, čujte, vjerujte, dajte popraviti, pomozte, doneste*).

Nastavci za imperativ koji su potvrđeni u rukopisu su:

- a. **-i, -j, (j)-Ø** za 2.l.jd.
- b. **-imo, -jmo** za 1.mn.
- c. **-jte i -te** za 2.l.mn

Primjeri imperativa s jotiranim *d* atematskih glagola nisu potvrđeni.

2.2.5. Kondicional

Lončarić (1996: 111-112) navodi kako se u kajkavskom dijalektu mogu pronaći dva kondicionala – kondicional I., koji se još naziva sadašnji, i kondicional II., odnosno prošli kondicional. Kondicional II. rjeđe se koristi.

U rukopisu *Licitancija* potvrđen je kondicional, većinom kondicional I. i samo jedan primjer kondicionala II. Kondicional prvi tvori se od nenaglašenoga aorista pomoćnoga glagola *biti* i pridjeva radnoga, a aorist glagola *biti* potvrđen je u svim licima osim za 2.l.mn., te je jednak za sva lica i glasi *bi*.

Tablica 14. Primjeri kondicionala

1.l.jd.	<i>mogla bi</i>	<i>bi</i> <i>odgovoril</i>	<i>ne bi</i> <i>zmislil</i>	<i>ne bi</i> <i>plakal</i>	<i>bi bio</i>			
2.l.jd.	<i>bi delal</i>	<i>bi znal</i>						
3.l.jd.	<i>bi mogel</i>	<i>bi</i> <i>zamotal</i>	<i>bi se</i> <i>vučil</i>	<i>bi bila</i>	<i>bi se</i> <i>mogel</i>	<i>bi</i> <i>naškodilo</i>	<i>bi si</i> <i>mislil</i>	<i>bi vredila</i>
1.l.mn.	<i>bi zvršili</i>							
3.l.mn.	<i>bi pustili</i>							

U pjesmi na kraju rukopisa potvrđen je i oblik *bih* za 1.l.jd. S obzirom na to da se pojavljuje kao izoliran primjer i unutar pjesme moguće je da se radi o stilskom sredstvu.

Ja se time baš ne bavim

*Al **bih** moro to študirat*

Kad se pruži zgodba za to

Malo ću i prakticirat.

Kondicional II. tvori se od kondicionala glagola *biti* i pridjeva radnoga:

- *bil bi zaplenil* (3.1.jd.)

U promatranom rukopisu nema potvrde uporabe kondicionala I. za izricanje prošlosti, što se može vidjeti i na primjerima:

- *vu petek niti ne računam, da **bi se mogel** kaj navčiti*
- *Prosim ih lepo dragi gospon viceduktor da **bi me pustili** sim v jenu hižu*
- *Zapitaju g. Perkač g. Blažekovića amice **bi ti znal** za kaj se čkomi*
- *Ali gdo **bi** si **mislil** da su g. Turčić, Bixi, Vrbanek i Poldrugač tak kuntni dedi.*
- *pandelek norc **bi se vučil***
- *vu četrtak veliki **bi** bedastoća **bila** gdo **bi se vučil***
- *Hladno i vruče jelo pilo/ Sve **bi** tebi **naškodilo***
- *A g. Lehpamer otpovrneju je je al ta jena je tak masna bila, da **bi vredila**, da ju brat bratu daje...*
- *Onda mislim, kak **bi odgovoril** onome, koji me za niš ne pita.*
- *A tak tak ja se **ne bi** nigdar nato **zmislil**.*
- *Ti s tvojim popevkama **nebi mogel** ni cucka iza peći vun dobiti. A moj dragi otpovrne g. Oberan bi, bi kad **bi** v nje klobasu **zamotal**.*
- *Rad **bi** več **zvršili** ali ne smem spustiti framazonskog ceha*
- *Ne znam **bi** li još i danas/ Ja pri sebi čisto **bio**/ Da me nije iz tog stanja/ Gospon Bixi izbavio*
- ***Mogla bi** još mnogo toga pripovedati o Krapini ali ne smem...*

2.2.6. Glagolski pridjev radni

Glagolski pridjev radni se ne deklinira, ali se slaže sa subjektom u rodu i broju, te ima šest oblika, tri oblika za svaki rod u jednini i množini. U glavnini kajkavskoga narječja prepoznaje se po sufiksalsnom morfemu *l*, a na njega "dolazi morfem za rod i broj" (Lončarić, 1996: 112). U rukopisu su potvrđeni nastavci za mr. jd. Ø, žr. jd. *-a*, sr. jd. *-o*, mr. mn. *-i* i žr. mn. *-e*, a primjeri su prikazani u Tablici 15.

Tablica 15. Nastavci za glagolski pridjev radni

mr. jd.	žr. jd.	sr. jd.	mr. mn.	žr. mn.
<i>dojahal</i>	<i>došla</i>	<i>pisalo</i>	<i>zalevali</i>	<i>ostale</i>
<i>došel</i>	<i>pozabila</i>	<i>dosadilo</i>	<i>pelali</i>	
<i>opal</i>	<i>dela</i>	<i>pritislo</i>	<i>naganjali</i>	
<i>mogel</i>	<i>pluvala</i>	<i>čulo</i>	<i>hranili</i>	
<i>tužil</i>	<i>videla</i>	<i>videlo</i>	<i>mislili</i>	
<i>delal</i>	<i>mogla</i>	<i>moglo</i>	<i>izdavali</i>	
<i>čul</i>	<i>prodala</i>	<i>naškodilo</i>	<i>spelali</i>	

U promatranom rukopisu potvrđeni su i primjeri u kojima je došlo do vokalizacije završnoga *l*, a u nekim naknadno dolazi i do sažimanja, što nije karakteristično za kajkavsko narječje. Riječ je uvijek o donošenju govora drugoga lika ili se takav oblik javlja u stihovima. Dakle, radi se o korištenju oblika koje ne bismo očekivali u kajkavskom rukopisu, ali uvijek kao stilskom sredstvu – najčešće radi dočaravanja govora pojedinoga lika.

- *a moj Čiri sav se ražesti pak otide s teatera sam sobom govoreć: Ne ću više nikad govoriti nemecki jer eno onaj Švabo **došo** zabrtven v tijater a čim ja **počo** nemecki on **dobio** lijavicu.*
- *Hrdjok **našo** jednu plavu / **Pjevao** joj divno tal / Al joj uvijek je **dodavo***
- *Fonsa pako **uzo** citre / **Pjevo** dušo gledaj dol / A na jednom pljusak iz kabla /Mokar **osto** uz klik vol*

- *Zato sam ih **morao** baš za badav prodati*
- *A to ti je, otpovrne g. Dumbović, Čunko **imao** dva stara šešira pak ih je razpolovil i od boljših polovic napravit dal novoga.*
- *Al bih **moro** to študirat*
- *Ja pri sebi čisto **bio** / Da me nije iz tog stanja / Gospon Brixu **izbavio***

Potvrđeni primjeri glagolskoga pridjeva radnoga pomoćnoga glagola *biti* prikazani su u Tablici 16.

Tablica 16. Glagolski pridjev radni glagola *biti*

mr. jd.	žr. jd.	sr. jd.	mr. mn.
<i>bil</i>	<i>bila</i>	<i>bilo</i>	<i>bili</i>

2.2.7. Glagolski pridjev trpni

Glagolski pridjev trpni zadržava glagolsko obilježlje aspekta (svršeni ili nesvršeni vid), ali i obilježja pridjeva, kao što su komparacija i određeni ili neodređeni oblik, u onim govorima u kojima postoji razlika između ta dva oblika pridjeva (Lončarić, 1996: 113).

U rukopisu *Licitancija* potvrđen je manji broj glagolskih pridjeva trpnih, s različitim sufiksima, koji su prikazani u Tablici 17.

Tablica 17. Sufiksi glagolskoga pridjeva trpnoga

-(a)n	-(j)en
<i>koj je tam imenovan (nesvr.)</i>	<i>jer eno onaj Švabo došo zabrtven tijater (svr.)</i>
<i>budi grdo povedano (nesvr.)</i>	<i>kakti da su onesvešćeni (svr.)</i>
<i>tako ti je i ovo vreme dano (svr.)</i>	<i>Ofigerlske mi čakšire / Odozdol podvijene (svr.)</i>
<i>zvuna na flašici bilo napisano (svr.)</i>	<i>pare prebijene (svr.)</i>
<i>spopevano v vnežnjaiskoj kuhinji (svr.)</i>	<i>pak su vebleli zgublenoga (svr.)</i>
<i>kak Vam je svim znano (nesvr.)</i>	<i>osobito čo kaj uzvišenoga spazi (svr.)</i>
<i>ter su svoje produkte usijane nutrine (svr.)</i>	-t
<i>črlen postati već ovti su stupci friško namazani (svr.)</i>	<i>a peč je bila sva razdrta (svr.)</i>
	<i>nam je svim poznato (svr.)</i>

U tekstu nisu potvrđeni komparativi i superlativi glagolskoga pridjeva trpnoga.

2.2.8. Glagolski prilog

Lončarić (1996: 112) navodi kako se u kajkavskom dijalektu može pronaći glagolski prilog sadašnji, a rjeđe glagolski prilog prošli, koji se "u većini govora izgubio".

U rukopisu je potvrđen i manji broj glagolskih priloga, od toga i jedan glagolski prilog prošli.

Glagolski se prilog sadašnji tvori tako da se 3.l.mn. doda nastavak –ć(i):

- *držeći se furt za trbuh*
- *cecne svećano na pod **gundrajući***
- *zdigneju palicu **misleći** da je to njihov parazol*
- *gledeć pokaže njegov stolec*
- *otide s teatera sam sobom **govoreć***
- *duboko se **klanjajući***

Glagolski prilog prošli, koji je u rukopisu zabilježen u samo jednom primjeru i predstavlja iznimku, tvori se tako da se 3.l.jd. doda nastavak –vši: ***spustivši** sjedalo sjedne*

2.3. Pridjevi

Lončarić (1996: 104) za pridjeve navodi kako velik dio kajkavskih govora "čuva razliku između određenog i neodređenog vida pridjeva", uglavnom u prozodijskim sredstvima, ali razlika može biti iskazana i nastavcima. Prozodijska sredstva razlikovanja vida pridjeva mogu biti duljina na osnovnom vokalu, ali određeni i neodređeni vid mogu se razlikovati i mjestom naglaska. Pridjevi mogu stajati u atributivnoj i predikatnoj službi u rečenici, a u većem dijelu govora "došlo je do narušavanja posebne službe određenoga i neodređenoga vida pridjeva, osobito u atributivnoj službi". U govorima u kojima je došlo do neutralizacije prevladao je određeni oblik pridjeva.

U rukopisu su potvrđeni oblici oba vida pridjeva.

Razlika između određenoga i neodređenoga oblika pridjeva ženskoga roda jednine u hrvatskom standardnom jeziku izražena je prozodijskim sredstvima te po tome što neodređeni oblik pridjeva nema vokativ. S obzirom da na temelju pisanoga teksta ne možemo govoriti o prozodijskim značajkama govora, ne možemo donositi zaključke niti o spomenutom razlikovanju oblika pridjeva.

Uspoređivati možemo pridjeve muškoga i srednjega roda u jednini budući da se oni osim prozodijskim značajkama, kao što su mjesto naglasaka i zanaglasna duljina, razlikuju i nastavcima.

Prevladavaju potvrde određenih oblika pridjeva, ali je potvrđen i manji broj neodređenih pridjeva. Neodređeni pridjevi češće se javljaju u predikativnoj službi, a u manjem broju primjera potvrđeni su u atributivnoj službi u rečenici. S druge strane, određeni se pridjevi češće javljaju u atributivnoj službi, iako su potvrđeni i u službi predikata.

Tablica 18. Primjeri određenih i neodređenih pridjeva

Primjeri određenih oblika pridjeva	Primjeri neodređenih oblika pridjeva
<i>znate ja Vam imam suhi beteg</i>	<i>tak ti je petek hoćeš nećeš zubljen</i>
<i>mogel dati jen mrzli tuš</i>	<i>bil je već trd gda je v birtiju došel</i>
<i>kak su nas mali Francek već spretni</i>	<i>mokar osto uz klik vol</i>
<i>vu te novine čitala se jenega od prepoštovanoga g. Kuhara</i>	<i>Nejtrega ja sam već besmrtan.</i>
<i>ja sam osto mokri vol</i>	<i>dojde g. Šanjeku nužda da si nos obriše pa kak je on već spretan</i>
<i>kad su oni jenput tam išli na veliki špancer</i>	<i>ponoreti baš ne, ali črlen postati već</i>
<i>vu palači silnog carstva</i>	<i>ala si ti bedast</i>
<i>a dvje samo čistog vina</i>	<i>na glavu nov šešir</i>
<i>Prvi tu je glas svoj imel / Mejimurja sinek kršni</i>	<i>Fansa tužan njemu reče</i>
<i>kak su nas mali Francek već spretni</i>	<i>pitajte vi g. Oberama kak si on utvara da je velik pesnik</i>
<i>koj ima nekakvog šepavog pegaza</i>	<i>kad vino popijeju onda imaju prazan prostor v naravi</i>
<i>kaj ti on veli da nema praznoga prostora v naravi</i>	

2.4. Komparacija

Kako navodi Lončarić (1996: 105) sufiks za tvorbu komparativa u kajkavskome najčešće je *-eš-* ili *-ieš-*, a rjeđe se mogu pronaći i nastavci *-ejš-* i *-ej-*. Potvrđeni su i sufiksi *-š-* i *-j-* u primjerima kao što su *gorši*, *gorji*, *vekši*. U nekim se govorima mogu naći i komparativi s morfolom *j*, koji je ostatak stare deklinacije. Takav se komparativ naziva sintetički, a za kajkavsko je narječje tipičan i perifrastički komparativ koji se tvori na način *bol/bol(e) + pozitiv*. Superlativ se tvori s predmetkom *naj* i komparativom (Lončarić, 1996: 105-106).

U rukopisu je potvrđen manji broj sintetičkih komparativa s različitim sufiksima. Komparativi *vekši* i *boljši* tvore se sufiksom *-š-*, a zabilježen je i primjer komparativa pridjeva *mlad*:

- *vekšu/vekše/vekšega*
- *boljših*
- *mlajšega*

Lončarić (1996: 106) bilježi kako je "komparativ načinskih priloga obično jednak NA jd. s. r. pridjeva", te kako je nastavak tih komparativa *-e*, što je potvrđeno i u ovom rukopisu:

- *nikam **dalše** od poda*

Perifrastički komparativ nije potvrđen.

U rukopisu su zabilježene tri potvrde superlativa, koji se tvori prema očekivanoj formuli predmetak *naj* + komparativ. Na jednom je mjestu u rukopisu predmetak *naj* napisan odvojeno od komparativa. Budući da se radi o zapisu pridjeva koji se pojavljuje ranije u tekstu, a tada je zapisan kao jedna riječ bez razmaka, moguće je da se radi o pogrešci.

- *Ali **najlepše** im je bilo...*
- *Gda su **naj lepše** popevali...*
- *još **najvekšega** hriža imam*

Zanimljiv je primjer superlativa pridjeva *dobar*, koji glasi *najbolji*, a potvrđen je komparativ istoga pridjeva koji glasi *boljši*, pa bismo mogli očekivati superlativ *najboljši*:

*Stare i nove lule razbija u kratko vreme i solidno z **najboljim** uspehom Ivek Kuhar.*

2.5. Zamjenice

Upitno-odnosna zamjenica za živo/neživo u kajkavštini glasi *kaj*, a njezinim fonološkim razvojem dobiveni su i likovi *koj, kuj, kej, ke*, dok se na istoku mogu pronaći i oblici *što* i *šta*. Zamjenica za osobu ima različite oblike, a to su: *gdo, do, du, što, šte, ko, ke, kie*, a na manjem jugozapadnom području može se naći i oblik *ki* (Lončarić, 1996: 106).

U rukopisu *Licitancija* potvrđena su tri oblika upitno-odnosne zamjenice za živo i neživo – *kaj, što* i *šta*:

- *što* ste došli u tijater
- ali čujte *što* ja kažem
- pak *što* više još ga piješ
- to *šta* neznaš
- *kaj* sem i ja čula
- *kaj* mi se dalje pripetilo
- *kaj* ti njegov "salipirin"

Međutim, treba napomenuti kako se oblik *što* javlja samo u upravnom govoru i na dva mjesta u pjesmi. U ostatku teksta, redovito u govoru kazivačice, potvrđen je oblik *kaj*.

G. Ćiro opaze tu tu vragometnu komediju pomisliju da su g. Brd. grči prijeli i oni vudreju kričato. A ma ljudi pomozte za Boga izdahnut će što ću ja jadan bez mog goluba.

A Ćiro mu veli: Tako Vam Bog pomaga to je gadna stvar, što ste došli onda u tijater sa dijarejom.

A g. Razum kakti tercianta zapita g. Kuševića: Što! Vi mislite da ste više neg ja. A g. Kušević otpovrne: To i jes! G. Razum se začrleni pak mu odreže: Vi ste to isto što i ja, vi osel! "

Čuješ veliju oni g. Brixiju kaži mi, molim te, što da uzmem...

Ala si ti bedast otpovrne čisto ozbiljno g. Blažeković to šta neznaš, da ovde prije svakog objeda treba se sabrati. Tako ti je i ovo vreme dano, da se sabereš i ozbiljno promisliš, da li ćutiš zvanje u onome na što te zvono zove i na ozbiljno promisliš, ili si gladan te da u potpunoj sabranosti počneš jesti juhu.

Reč so zeli gospon Jušić / Ali čujte što ja kažem

Pak što više još ga piješ / Sve ti većma u slast ide

Što se tiče zamjenice za osobu, u rukopisu je zabilježena jedna potvrda zamjenice *tko*, ostali potvrđeni primjeri su sa zamjenicom *gdo*:

- *koštaju kuliko tko da*
- *vu četrtrek veliki bi bedastoća bila gdo bi se vučil*
- *To je navuk stari / Gdo za njega mari*
- *Gdo ju najde naj ju preda u mom stanu srednja ulica, kuća tretja od sredine. Gdo ju najde dobi za nagradu staru šuplju cvanciku.*
- *počneju pravdati gdo bu na čelo stola sel*
- *kak si gdo zna utvarati*
- *gdo bi si mislil da su g. Turčić, Brix, Vrbanek i Poldrugáč tak kuntni dedi*
- *Gdo jošće veli da XX. vek neje napreden?*

Lončarić (1996: 106) bilježi da neodređene zamjenice obično imaju oblik *nikaj* ili *nekaj*, jedino se na zapadnoj periferiji može pronaći oblik *nič(ar)*. Neodređene zamjenice za osobu glase *nigdo/negdo* prema (*g*)*do* te *nišče/nešče* (može i *niša*, *niešči*) prema *što*.

Neodređene zamjenice za neživo potvrđene u rukopisu glase *nikaj*, *nekaj*, *niš*, *ništa*, *nekakav*, *nekakšni*, *neki*, a potvrđen je primjer *nekoji* kao neodređena zamjenica za živo (*nekoji odbornici*):

- *jen drugoga hoće vništiti i na nikaj deti*
- *človek nikaj debre nima*
- *nismo nikaj vedeli*
- *njemu nikaj prehitite*
- *nekaj je pisalo na flašici*
- *pak se nekaj počneju pravdati*
- *spominjali nekaj od prirodopisa*
- *bum vam nekaj povedala*
- *kaj ti misliš kad ništa ne misliš*
- *koji me za niš ne pita*
- *to nij niš*
- *poeta koj ima nekakvog šepavog pegaza*

- *saki cajt z **nekakve** flašice pila medicinu*
- *pošlje po doktora koji prepíše **nekakšnu** medicinu*
- *hranili z ribljim kostima a zalevali z **nekakšnim** bučkurišem*
- *zgubil sem lulu **neki** den*
- *ostaneju na podu kakti da su onesveščeni pa ga **nekoji** odbornici društva za zaštitu afektiranih mladića odneseju vun*

Lične zamjenice mogu imati naglašene i nenaglašene oblike, a "formiran je sustav klitika u tri zavisna padeža" – akuzativu, dativu i lokativu (Lončarić, 1996: 106).

Proučavajući naglašene i nenaglašene oblike ličnih zamjenica u rukopisu za sva lica su uočeni naglašeni oblici, a za 1., 2. i 3. lice jednine te 3. lice množine i nenaglašeni, te su prikazani u Tablici 19. Klitike se u tekstu javljaju u dva padeža – dativu i akuzativu.

Zanimljiv je oblik *nje*, koji označava akuzativ 3. lica množine umjesto oblika *njih*, iako je i taj oblik potvrđen (*historička za njih mesta, ovdje čut čes za njih vredi, kaj sem za njih čula*):

- *Jenput se **nih** tu četiri z devete škole počneju pravdati kaj bi to moglo biti mešovito čustvo a naš Štef onam med **nje** pak im počne tolmačiti...*
- *Kaj se pak prvo redašor dotikavle **nje** samo opiminjam naj se drugi put bolje držiju...*
- *Ti s tvojim **popevkama** nebi mogel ni cucka iza peći vun dobiti. A moj dragi otpovrne g. Oberan bi, bi kad bi v **nje** klobasu zamotal.*

Tablica 19. Nenaglašeni i naglašeni oblici ličnih zamjenica

	Nenaglašeni oblici		Naglašeni oblici
1.1.jd.	<i>da bi me pustili sim v jenu hižu (A)</i> <i>tak hudo nasmejela da su me spopali Lachkrampfi (A)</i> <i>od sega prazna mi je torba ostala (D)</i> <i>pak mi pošle za drugi broj jenu popevku (D)</i>	1.1.jd.	<i>v mene glediju (A)</i> <i>meni ni lahko čkometi (D)</i>

<p>2.l.jd.</p>	<p><i>nedela ti je fuč-vu (D)</i></p> <p><i>vidiš tak ti se teden fletno premetne (D)</i></p> <p><i>niti sedet nejadi da te delamit v luft ne hiti (A)</i></p> <p><i>počmel' te vu grlu dušit (A)</i></p>	<p>2.l.jd.</p>	<p><i>sve bi tebi naškodilo (D)</i></p>
<p>3.l.jd.</p>	<p><i>ste mu po propisih davali vračtvo (D)</i></p> <p><i>salvet mu zveže oko vrata (D)</i></p> <p><i>Grahovec ga oštro zapita (A)</i></p> <p><i>kajti su ga onda cuceki krapinski naganjali (A)</i></p> <p><i>fali joj i cilindar (D)</i></p> <p><i>pjevao joj divno tad (D)</i></p> <p><i>zemeš kakvu knjižicu pak si ju z drugog cajta prečteš (A)</i></p> <p><i>gdo ju najde naj ju preda u mom stanu (A)</i></p>	<p>3.l.jd.</p>	<p><i>arti njega tuširaju (A)</i></p> <p><i>dojde k njemu biljeter (D)</i></p> <p><i>vicešpitalmajster pri njem (L)</i></p> <p><i>kada rano po njoj hodi (L)</i></p> <p><i>hajd ž njom na špancir (I)</i></p>
<p>1.l.mn.</p>	<p>/</p>	<p>1.l.mn.</p>	<p><i>naj nam ne zameriju (D)</i></p>
<p>2.l.mn.</p>	<p>/</p>	<p>2.l.mn.</p>	<p><i>gospon pak vas zub boli (A)</i></p> <p><i>nemam zroka da vam popevlem (D)</i></p>
<p>3.l.mn.</p>	<p><i>zato sam ih morao baš za badav prodati (A)</i></p> <p><i>prosim ih lepo (A)</i></p>	<p>3.l.mn.</p>	<p><i>evo kaj sem za njih čula (A)</i></p> <p><i>zestali se nih tri (N)</i></p> <p><i>al u njima nikada (L)</i></p>

	<i>naš Štef onam med nje pak im počne tolmačiti (D)</i>		<i>došel k njim (D)</i> <i>med njimi (D)</i>
--	---	--	---

Prema Lončariću (1996: 106) posvojne zamjenice za 3. lice, kao i naglašeni oblici za 3.l.jd., mogu glasiti *negov, nezin, nejn, njihov*, dakle mogu imati epentetsko *ń*⁶², ali glasovnim je putem došlo do "denazalizacije ili rastavljanja *ń* na *j* i *n*", pa oblici zamjenica mogu glasiti i *jemu, jęga, jęnga*. Pojedini govori nemaju zabilježen oblik za posvojne zamjenice ženskoga roda, pa se one zamjenjuju genitivom ličnih zamjenica (npr. *ńę brat*). U kosim padežima zabilježena je i kontrakcija posvojnih pridjeva (npr. *mę:ga, mo:ga*).

Posvojne zamjenice u tekstu javljaju se u oblicima za jedninu i množinu, za muški i srednji rod. Potvrđeni su oblici 1., 2. i 3. lica jednine, te 1. i 3. lica množine, a prikazani su u Tablici 20. Oblici 3. lica imaju potvrđeno epentetsko *ń*. Oblici posvojnih zamjenica za ženski rod nisu potvrđeni, kao ni da genitiv ličnih zamjenica preuzima tu ulogu.

Tablica 20. Posvojne zamjenice

Posvojne zamjenice	
1.l.jd.	<i>moj naklon vikne tam</i> <i>na koncu mojega življenja</i>
2.l.jd.	<i>ti s tvojim popevkama</i>
3.l.jd.	<i>pokaže njegov stolec</i>
1.l.mn.	<i>naš g. Horvat zdigneju palicu</i> <i>naše tamo moslavačko (vino)</i> <i>tak i naša mežnjerija</i>
3.l.mn.	<i>zdigneju palicu misleći da je to njihov parazol</i>

⁶² Epentetsko je *ń* "nastalo od *n* iz prijedloga *въ(n)* i početnoga *j*- starih oblika" (Lončarić, 1996: 106).

Lončarić (1996: 107) navodi kako "osnova *k/t-olik-* obično umjesto *o* ima u (*kuliki, tuliki*)".

U rukopisu je potvrđen oblik *koliko* na jednom primjeru, ali se u dvama primjerima javlja oblik *kuliko*.

- *koliko* je već kuga rogata blage
- ovak *kuliko* sem zablunuti mogla odredili
- koštaju *kuliko* tko da

Pokazne zamjenice mogu imati oblik *of (ov), te, on, ove, one* za 3. l. i *vene*, a rjeđe se mogu pronaći oblici kao što su *ovaj, taj* i *onaj* (Lončarić, 1996: 107).

Pokazne zamjenice koje se pojavljuju u tekstu su *ov, ova, ovo, ovi, ovti, te*, a potvrđeni su i oblici *ovaj, taj, onaj*, kao što je vidljivo u Tablici 21.

Tablica 21. Pokazne zamjenice

Pokazne zamjenice		
ovaj	taj	onaj
<i>ov portir mi je rekel</i>	<i>vuz te regule</i>	<i>namečeju onaj kup</i>
<i>sve to ov dela</i>	<i>te cajtunge shajaju</i>	<i>mladih kosov v rubec</i>
<i>ovu medicinu</i>	<i>pak su baš taj dan hteli</i>	<i>eno onaj Švabo došo</i>
<i>ovo vreme</i>	<i>popevat</i>	<i>zabrtven tijater</i>
<i>ovi ljudi</i>	<i>vžival bu taj svet</i>	<i>one male živinice</i>
<i>ovti su stupci</i>		
<i>kaj ne da su ovi ljudi postali</i>		
<i>ovog možeš pit po volji</i>		
<i>Bog će ovom već da plati</i>		

U većini se govora može pronaći oblik zamjenice *ves, (v)sa, (v)se*, a na većini područja dolazi do otpadanja inicijalnoga *v-*. Također češći je oblik *sak-*, a rjeđe *svak-*, što je potvrđeno

u govorima u kojima je došlo do metatakse, pa su tamo dobiveni i oblici *svaj*, *sva*, *saf* (Lončarić, 1996: 107).

Kada je riječ o obliku neodređene zamjenice *sav*, u rukopisu su potvrđeni oblici u kojima je došlo do metatakse, ali i oblici u kojima ona nije provedena. Zabilježeni su i primjeri u kojima dolazi do otpadanja inicijalnoga *v-* ili taj *v-* ispada unutar suglasničkoga skupa *sv-*.

Tablica 22. Neodređene zamjenice

Neodređene zamjenice		
Oblici u kojima je provedena metakaksa	Oblici u kojima nije provedena metakaksa	Oblici u kojima je došlo do ispadanja inicijalnoga <i>v-</i>
<p><i>sav od nekakšnog nutarnoga uzhićenja zvadiju klajbas mora se platiti javljam svim i vsakome</i></p> <p><i>svi bute znali kak sam dobrega srčeka</i></p> <p><i>kak Vam je svim znano</i></p> <p><i>sve bi tebi naškodilo</i></p> <p><i>sve ti većma u slast ide</i></p> <p><i>peč je bila sva razdrta i kadela se</i></p> <p><i>dadem svake godine jedan put kemijski očistiti</i></p> <p><i>a moj Čiri sav se ražesti</i></p>	<p><i>kaj sem imela vse sem prodala</i></p> <p><i>kak vsaka prva numera od vsih cajtungov</i></p> <p><i>bu vsikak zveličen</i></p> <p><i>mora se platiti javljam svim i vsakome</i></p> <p><i>vsu su ga gledeli a on si mislil ja nis kriv</i></p>	<p><i>a si drugi su se pelali v II.</i></p> <p><i>vi bute rekli si da to neje lepo</i></p> <p><i>koja je saki cajt z nekakve flašice pila medicinu</i></p> <p><i>jer im saka biljka godi</i></p> <p><i>mišice na rukami kaže kak su mu saki dan vekše</i></p> <p><i>sake 2 vure 1 žlicu</i></p> <p><i>bil bi se zaplenil</i></p>

Atributna upitno-odnosna zamjenica u glavnini kajkavštine glasi (*k*)*teri*, *šteri*, a rjeđi su oblici *ki* i *kiri*, te koji, koji se javljaju u Gorskom kotaru i na istoku (Lončarić, 1996: 107).

Oblici atributne upitno-odnosne zamjenice koji su potvrđeni u tekstu su *koji, koj i koteri*:

- *od onih koteri ne pušiju, ne čekaju i ne šnofaju*
- *jedne cajtunge fun deli, kotere buju hudo vžigale*
- *zgrabi mesto za svoj za Petrakov nos koji nema baš maloga*
- *pošlje po doktora koji prepíše nekakšnu medicinu*
- *koje vino dobro neje*
- *koj iz prakse dobro znadem*
- *poeta koj ima nekakvog šepavog pegaza*
- *koj je tam imenovan za duhovnoga pomočnika*

2.6. Brojevi

Lončarić (1996: 105) navodi kako se redni brojevi i neki glavni sklanjaju kao pridjevi. Muški i srednji rod broja dva glasi *dva*, ženski rod *dve*, što u nekim govorima može označavati i srednji rod.

U rukopisu su potvrđeni primjeri glavnih brojeva *jedan, dva, tri, četiri, osam, deset, petnaest, sto*, zatim rednih brojeva *prvi, drugi, treći, četvrti, deveti* te se na tri mjesta spominje *petina (tri petine gdje je vode)*.

Muški rod potvrđenih glavnih brojeva glasi: *jen, jedan, dva*, a ženski: *jedna, jena, dve, dvje*, kao što je prikazano u Tablici 23.

Tablica 23. Primjeri glavnih brojeva

Muški rod glavnih brojeva	Ženski rod glavnih brojeva
<i>jen kupé, jen Švaba, jen čovek, jen obed, jen hotel, jen dućan, jen vol⁶³, jen agent</i>	<i>jedna licitancija, jednu krunu</i>
<i>jedan vol, jednim gankom, iz jednoga (konja)</i>	<i>jenu gospu frajlicu, jenu hižu, jenu čušku, jenu flašu</i>
<i>dva konja, dva portri, dva šešira, dva gospona</i>	<i>dve flaše, dve (čuške), dve litre</i>
	<i>dvje (petine)</i>

⁶³ U istoj se rečenici navode dva oblika broja jedan za muški rod uz istu imenicu: *jen vol* i *jedan vol*.

Muški rod rednih brojeva glasi *prvi, drugi, treći, četrti*, srednji rod *prvo*, a ženski *prva, druga, tretja*⁶⁴, *deveta* (v. Tablicu 24).

Tablica 24. Primjeri rednih brojeva

Muški rod rednih brojeva	Ženski rod rednih brojeva	Srednji rod rednih brojeva
<i>prvi put / prvi (sinek)</i>	<i>prva numera</i>	<i>prvo mesto</i>
<i>drugoga (konja), drugi broj, drugi štok, drugi sinek, druge orsage, drugi den</i>	<i>druga friška (roba) tretja kuća devete škole</i>	
<i>trećega čina, treći (sinek)</i>		
<i>četrtoga čina</i>		

"U brojevima od jednaest do devetnaest stara sveza dala je sufiks *-najst*" (Lončarić, 1996:105), što je u rukopisu potvrđeno kod broja 15: *sto i petnajst let*.

⁶⁴ Budući da je potvrđen i oblik *treći*, oblik *tretja* upućuje na različit razvoj oblika.

3. LEKSIK

3.1. Germanizmi

U promatranom rukopisu osim kajkavskih elemenata, može se zamijetiti i prisutnost velikoga broja germanizama, zbog čega će ovo poglavlje biti posvećeno njihovoj analizi.

U različitoj literaturi nailazimo na različite definicije pojma germanizam. S obzirom na to kako su riječi ušle u naš jezik, razlikuju se pravi i nepravi germanizmi, gdje bi pravi germanizmi bile "izvorne njemačke riječi koje su u hrvatski jezik ušle izravno iz njemačkoga", dok su nepravi germanizmi "riječi preuzete iz njemačkoga koje već u njemu imaju status posuđenica" (Turk, 1995: 186, prema Novak, Štebih Golub, 2014: 399). Germanizmi se prema podrijetlu mogu podijeliti i na primarne i sekundarne germanizme, pa su tako primarni germanizmi "riječi izravno preuzete iz njemačkoga, no koje nisu njemačkoga podrijetla", a sekundarni germanizam bila bi "izvorno njemačka riječ preuzeta iz nekoga drugog jezika" (Piškorec, 2001: 41, prema Novak, Štebih Golub, 2014: 399).

U ovome će se radu kao germanizmi uzimati sve riječi koje su u kajkavski jezik ušle iz njemačkoga jezika, bilo da su izvorno njemačke riječi ili je njemački jezik bio samo posrednik između kajkavštine i nekoga drugog jezika.

U daljnjem će radu biti prikazan detaljan fonološki i morfološki opis germanizama ekscerpiranih iz promatranoga rukopisa.

3.1.1. Fonološki opis

A. Vokali

Pri transfonemizaciji fonemi jezika davatelja prolaze određene prilagodbe u jeziku primatelju, odnosno prilagođavaju se akustičko-artikulacijskim svojstvima jezika primatelja. Za vokale to znači da se više ili manje razlikuju, odnosno ne razlikuju, po mjestu i otvoru artikulacije. Transfonemizacija se odnosi i na prilagodbu naglasaka, međutim kako je riječ o analizi staroga rukopisa i kako ne postoji zvučni zapis ovdje donesenih primjera, o tome se u ovome radu neće govoriti, već će riječ biti samo o prilagodbi fonema. Vokali će biti sagledani u tri skupine: vokali s prijeglasom, diftonzi i ostali vokali.

Vokali s prijeglasom mogu biti zamijenjeni ili "istim vokalom bez prijeglasa ili glasovno najbližim vokalom" (Štebih, 2000: 248).

Analizom riječi modela⁶⁵ utvrđena su dva vokala s prijeglasom, vokali *ä* i *ü*. Vokal *ä* zamjenjuje se vokalima *a* i *e*, a vokal *ü* zamjenjuje se vokalima *u* i *i*:

- ä** > **e**   (*flätig* > *fletno*)
- > **a**   (*Fräulein* > *frajlica*)
- ü** > **u**   (*Frühstück* > *fruštik*)
- > **i**   (*Frühstück* > *fruštik*)

Diftonzi su uglavnom zamijenjeni prema izgovoru modela, pa se tako diftong *ei* zamjenjuje slijedom vokala *aj*, a diftong *ie* vokalom *i*. Ipak, u jednom je primjeru potvrđena i zamjena diftonga neovisno o njegovom izgovoru, pa se umjesto diftonga *ei* pojavljuje vokal *i*, a umjesto diftonga *ie* u dva je primjera potvrđen i vokal *e*.

ei > **aj** (*Zeit* > *cajt*, *Zeitung* > *cajtung*, *fein* > *fajn*, *Kneip* > *knajpovskog*, *Seidel* > *sajtlek*)

                     > **i** (*Fräulein* > *frajlica*)

ie > **i** (*Schieler* > *šiljer*, *Spazier* > *špancierati* (se))

                     > **e** (*Stiege* > *štenge*, *Spazier* > *špancer*)

Ostali su vokali prošli proces nulte transfonemizacije, što znači da su podudarni s vokalima jezika davatelja po mjestu i otvoru artikulacije.

B. Konsonanti

Transfonemizacija konsonanata odnosi se na prilagodbu konsonanata u jeziku primatelju po mjestu i načinu artikulacije. Kada je riječ o prilagodbi konsonanata, Štebih (2000: 249-250) navodi nekoliko vrsta promjena kao što su zamjene konsonanata ili skupova konsonanata, ispadanje konsonanata ili skupova konsonanata, umetanje konsonanata, prilagodba afrikata njemačkoga jezika, te obezvučivanje i palatalizirani izgovor, dvije tipične karakteristike kajkavskoga govora.

Konsonant *w* zamjenjuje se njemu najbližim konsonantom *v*, a u jednom je primjeru potvrđena njegova zamjena konsonantom *b*:

---

⁶⁵ Model se odnosi na stranu riječ koja se "prilagođava sustavu jezika primatelja na različitim jezičnim razinama zadobivajući status posuđenice" (prema materijalima s kolegija Hrvatska leksikologija profesorice Pišković).

w > b (*Wirt* > *birtaš*)

Njemačka se afrikata ostvaruje kao frikativ ili kao okluziv, odnosno reducira se na jednu njezinu komponentu. Na temelju dva donesena primjera možemo zaključiti da se prilagodba realizira kao okluziv ako se nalazi na početku riječi, odnosno realizira se kao frikativ ako se nalazi unutar riječi:

pf > p (*Pfenning* > *penezi*)

pff > f (*schnupffeln* > *šnjofati*)

U rukopisu je pronađena potvrda palataliziranoga izgovora njemačkih glasova *l* i *n*, ali se palatalizacija provodi samo u pojedinim riječima, odnosno palatalizacija se ne provodi u transfonemizaciji svake riječi, već je palatalizacija glasa *l* provedena u samo jednom, a palatalizacija glasa *n* u dva primjera:

l > lj (*Schieler* > *šiljer*)

n > nj (*schnupffeln* > *šnjofati*, *Messner* > *mežnjerija*)⁶⁶

Obezvučivanje glasova na kraju riječi jedna je od temeljnih fonoloških karakteristika kajkavskoga govora, pa su obezvučivanju podlegli i germanizmi koji se javljaju u ovom rukopisu. Obezvučivanje se ne provodi samo na kraju riječi, već i unutar riječi:

d > t (*Seidel* > *sajtlek*)

g > k (*zwanzig* > *cvancika*, *Gang* > *gank*)

Ostale zamjene konsonanata odnose se na zamjenu skupine konsonanata u odnosu na izgovor modela, dakle ovisno o tome mijenja li se skupina konsonanata slijedeći izgovor modela ili ne. Uglavnom su konsonantske skupine zamijenjene prema izgovoru modela, a u samo tri primjera zamjena odudara:

a. zamjene skupine konsonanata prema izgovoru:

ch > h (*Zeche* > *ceh*, *richten* > *rihtati*)

sch > š (*Flasche* > *flašica*, *frisch* > *friško*, *Schieler* > *šiljer*, *schnupffeln* > *šnjofati*)

---

⁶⁶ Vjerojatno pod utjecajem prethodnog palatalnog glasa *š*, odnosno *ž*, što je dovelo do jednačenja po mjestu tvorbe.

ll > l (*Kellner > kelner*)

nn > n (*Pfenning > penezi*)

sp > šp (*Spazier > špancierati (se), Spass > špas*)

st > št (*Frühstück > fruštik, Stockwerk > štok*)

ss > s (*Spass > špas*)

ck > k (*Frühstück > fruštik, Stockwerk > štok*)

- b. zamjene skupine konsonanata jednim konsonantom koji ne odgovara izgovoru skupine konsonanata modela

sch > šk (*Schade > škodi*)

ss > š (*Kuss > kušnuti*)

ss > ž (*Messner > mežnjerija*)

Jedna od jezičnih pojava prilikom transfonemizacije modela iz jezika davatelja je i ispadanje konsonanata radi lakšega izgovora riječi u sustavu jezika primatelja. S druge strane, iz istoga razloga može doći i do umetanja glasa koji će olakšati izgovor primljene riječi. U rukopisu nisu pronađene potvrde umetanja vokala radi lakšega izgovora, ali potvrđeni su primjeri umetanja konsonanata. Također je potvrđen i jedan primjer ispadanja konsonanta na kraju riječi:

Ispadanje konsonanata:

- *fest > fes*⁶⁷

Umetanje konsonanata:

- *narr > norc*
- *Spazier > špancierati (se)*
> *špancer*

---

⁶⁷ Potvrđen i primjer *fest*, pa je moguće da je riječ o pogrešci u pisanju.

- *Stiege* > *štenge*

3.1.2. Morfološki opis

A. Imenice

Prilikom preuzimanja imenica iz drugoga jezika, Štebih (2000: 251-252) navodi sljedećih nekoliko aspekata koje treba uzeti u obzir:

- završavaju li modeli na suglasnik ili samoglasnik te ovisno o tome na koji glas završavaju replike,
- zadržavaju li replike isti rod kao modeli te do kojih promjena dolazi da bi replika zadržala isti rod kao model, odnosno do kojih promjena dolazi ako replika mijenja rod,
- zamjenjuju li se tipični njemački sufiksi hrvatskim (kajkavskim) sufiksima,
- na koji su se način imenice koje zadržavaju njemačke sufikse uklopile u kajkavski sustav,
- dolazi li do elipse njemačkih modela,
- na koji se način slažu složenice.

Imenice koje u njemačkom jeziku završavaju na suglasnik, većinom završavaju na suglasnik u kajkavskoj replici:

• <i>der Wirt</i> > <i>birtaš</i>	• <i>die Luft</i> > <i>luft</i>
• <i>die Zeit</i> > <i>cajt</i>	• <i>das Pult</i> > <i>pult</i>
• <i>die Zeitung</i> > <i>cajtung</i>	• <i>das Seidel</i> > <i>sajltek</i>
• <i>der Zug</i> > <i>cug</i>	• <i>Schieler</i> > <i>šiljer</i>
• <i>das Frühstück</i> > <i>fruštik</i>	• <i>der Spass</i> > <i>špas</i>
• <i>der Gang</i> > <i>gank</i>	• <i>das Stockwerk</i> > <i>štok</i>
• <i>der Kellner</i> > <i>kelner</i>	• <i>der Spazier</i> > <i>špancier</i>

Imenica *ceh* u kajkavskom i njemačkom ortografski se razlikuje, pa u pismu u njemačkom jeziku završava na samoglasnik, ali u izgovoru završava na suglasnik. Kajkavska replika preuzeta je prema izgovoru modela, pa završava na suglasnik u izgovoru i pismu:

- *die Zeche* > *ceh*

Mali broj replika ima drugačiji završetak od svoga modela, odnosno njemačka imenica završava na suglasnik, a kajkavska replika završava na samoglasnik, pri čemu u pojedinim primjerima, ako riječ model ima kategoriju roda, dolazi i do njegove promjene:

- *zwanzig* > *cvancika*
- *das Fraülein* > *frajlica* (f)
- *das Haus* > *hiža* (f)
- *Messner* > *mežnjerija*
- *zinken* > *cinši*

Kada je riječ o zamjeni tipičnih njemačkih sufikasa kajkavskim, analizirane imenice iz rukopisa zadržavaju njemačke sufikse, ali je u nekoliko primjera zabilježena zamjena, odnosno dodavanje kajkavskoga sufiksa njemačkom modelu:

- *der Wirt* > *birtaš*
- *die Flasche* > *flašica*
- *das Fräulein* > *frajlica*
- *Messner* > *mežnjerija*
- *das Seidel* > *sajltek*
- *das Frühstück* > *fruštik*

U rukopisu je zabilježen i manji broj složenica koje nastaju stapanjem riječi njemačkoga podrijetla. Nekoliko je načina na koji složenice mogu nastati: spajanjem dvije riječi njemačkoga podrijetla, spajanjem njemačke i kajkavske riječi ili spajanjem njemačke riječi s riječju iz nekoga trećeg jezika, koji nije ni njemački ni kajkavski.

Jedna je složenica u potpunosti preuzeta iz njemačkoga jezika, a radi se o složenici *Hausher*, koja u njemačkom jeziku dolazi od riječi *Haus* (kuća) i *Herr* (gospodar) i znači "kućevlasnik, kućegazda"⁶⁸:

Čujete g. veliju oni svojemu hauseru ja nis zimoslav već Vatroslav pak mi dajte ovu peč popraviti. Ili ide peč van ili ja! A hauser se razljuti pak mu otpovrne: za 24 vure morate obedva van!

---

⁶⁸ Klaić (1980: 522)

Druge dvije složenice tvorene su od njemačke riječi i riječi iz drugoga jezika. Tako je složenica *paragrafušer* elipsa složenice *paragrafnrajter*, koja se pak tvori od njemačke riječi *Reiter*, što znači jahač i grčke riječi *paragraf* u značenju "dio teksta kojim se počinje nova stavka samostalnog značenja"⁶⁹:

*evo ti belaja kajti su se morali po reguli starih **paragrafušer** kušnuti*

Sljedeća je složenica nastala spajanjem latinske čestice *vice* (umjesto, kao – stavlja se ispred naziva zvanja i označuje "pod", "zamjenik", "pomoćnik"⁷⁰), njemačke riječi *Spital* (1. bolnica, 2. u starije doba: ubožnica, sirotište, sklonište, dom (staraca, nemoćnika)⁷¹) i njemačke riječi *Meister*⁷² (1. obrtnik, zanatlija, koji samostalno radi, 2. umjetnik, vještak, uzoran i savršen stručnjak):

*g. Brixii kakti **vicešpitalmajster** pri njem je po danu vigeleral*

Zabilježena je i jedna složenica sastavljena od francuske riječi *parquet* u značenju "u kazalištima i kinematografima dio gledališta između orkestra i balkona; isto što i parter"⁷³, i njemačke riječi *der Sitz*, što znači "sjedalo, sjedište, sjedenje"⁷⁴:

*kupili su našem Ćiri jen **parketsitz** vu teateru*

Elipsa njemačkih modela potvrđena je samo u jednom primjeru, na primjeru riječi *štok* (njem. *Stockwerk*):

*sem morala iti v drugi **štok** v apoteku g. Brixija*

Pojedine imenice prilikom preuzimanja mijenjaju svoj rod. Zanimljivo je da dolazi do promjene roda, ali kod većine preuzetih imenica ne dolazi do promjene fonetskoga sastava:

- *das Frühstück* > *fruštik m*
- *das Stockwerk* > *štok m*
- *das Pult* > *pult m*

---

⁶⁹ Klaić (1980 :1005)

⁷⁰ Klaić (1980: 1420)

⁷¹ Klaić (1980: 1305)

⁷² Meister od lat. magister, Klaić (1980: 833)

⁷³ Klaić (1980: 1010)

⁷⁴ Klaić (1980: 1446)

U imenica koje su u njemačkom jeziku ženskoga roda dolazi do promjene roda u muški rod umjesto da se na njemački model dodaju tipični kajkavski nastavci za ženski rod:

- *die Zeit* > *cajt m*
- *die Zeitung* > *cajtung m*
- *die Zeche* > *ceh m*
- *die Luft* > *luft m*

U sljedeća tri primjera dolazi do dodavanja hrvatskih sufikasa, *-a* u hiža koji označava ženski rod, kao i sufiks *-ica* u *frajlica*. U primjeru riječi *sajtlek* dodan je sufiks *-ek*, koji ima deminutivno značenje, te dolazi do promjene završnoga skupa:

- *das Haus* > *hiža f*
- *das Seidel* > *sajtlek m*
- *das Fräulein* > *frajlica f*

Kod onih imenica koje i u kajkavskom zadržavaju ženski rod dodaju se nastavci za ženski rod:

- *-a* za jedninu (*die Farbe* > *farba*, *die Speise* > *špajsa*)
- *-ica* za jedninu (*die Flasche* > *flašica*)
- *-e* za množinu (*die Stiege* > *štenge*)

B. Glagoli

U rukopisu je potvrđeno nekoliko glagola čiji je korijen u njemačkom jeziku. Njemački infinitivni nastavci zamijenjeni su kajkavskim infinitivnim nastavcima, a njemačkim modelima dodani su i kajkavski infinitivni formanti⁷⁵ što svjedoči o njihovoj uklopljenosti u kajkavski sustav. Njihovoj uklopljenosti mogu se pridodati i kajkavski nastavci za prezent, kao i dodavanje prefiksa.

Njemački infinitivni nastavak *-en* zamijenjen je kajkavskim nastavkom *-ti*:

- njem. *küssen* > *kušnuti*
- njem. *richten* > *rihtati*

---

⁷⁵ O čemu govori i Štebih (2000: 253) kada govori o uklopljenosti njemačkih glagola u kajkavski sustav.

Njemački nastavci za prezent zamijenjeni su kajkavskim, pa su tako njemački nastavci za 3.1.jd. –t i 3.1.mn. –n zamijenjeni nastavcima –i i –a za 3.1.jd., odnosno sufiksom –ju za 3.1.mn.:

- 3.1.jd. njem. *schadet* > *jektikalcu rosa škodi*
- 3.1.mn. njem. *schnupffeln* > *od onih koteri ne pušiju, ne čekaju i ne šnofaju*
- 3.1.jd. njem. *spaziert* > *spazim g. Horvata mlajšega kak se špancira*

U dva je primjera potvrđeno i dodavanje kajkavskog prefiksa *na-*:

- njem. *schaden* > *naškodilo*
- njem. *zucken* > *nacukavati*

Glagol *špancirati* u kajkavskom je povratan, ali u njemačkom, iz kojega je preuzet, nije. Lončarić (1996: 129) navodi kako se povratnost pojedinih glagola u kajkavskom govoru javlja čak i ako ti glagoli nisu povratni u drugim hrvatskim govorima. Tako je i glagol *špancirati se*, što znači *šetati*, zabilježen kao povratan, ali u njemačkom jeziku to nije slučaj.

- *najdem g. Jansu v Ilici kak se špancira*
- *spazim g. Horvata mlajšega kak se špancira*
- *da je to njihov parazol pak se onak špancira dalje*

Jedan je glagol zanimljiv jer se pojavljuje u drugačijem obliku od imenice koja dolazi od istoga modela, imenica glasi *zic*, a glagol glasi *cecne*. Kod spomenutoga glagola dolazi do transmorfemizacije $i > e$ te $z > c$ ⁷⁶.

- *praf zmestil na svom zicu sedne poleg Ćire*
- *i cecne svećano na pod*

C. Pridjevi

U rukopisu je potvrđeno nekoliko primjera pridjeva koji su preuzeti iz njemačkoga jezika. Jedan je pridjev preuzet kakav je u njemačkom jeziku i nije se promijenio s obzirom na rod i padež, odnosno zadržao je svoj osnovni oblik i morfološka svojstva.

- *delaju jenoj fajn gospi*

---

⁷⁶ Od njemačke riječi *der Sitz*, odnosno *sitzen*.

Potvrđena su i dva primjera koja su prilagođena kajkavskom sustavu na morfološkoj, fonološkoj i ortografskoj razini. Dodan im je sufiks *-ov*, odnosno *-ski* i mijenjaju se ovisno o rodu, broju i padežu:

- *Buntakovog knajpovskoga*⁷⁷ mleka
- *ofigerlske*⁷⁸ mi čakšire > njem. *aufhängen*

D. Prilozi

U rukopisu su zabilježeni primjeri priloga s korijenom u njemačkome jeziku. Dva su primjera preuzeta bez prilagođavanja kajkavskom sustavu, dakle bez fonološke i ortografske adaptacije:

- njem. *fest* > *fest*
- njem. *ganz* > *ganz*

S druge strane, potvrđeni su i primjeri priloga koji su prošli fonološku i ortografsku adaptaciju:

- njem. *frisch* > *friško*
- njem. *flätig* > *fletno*
- njem. *fort* > *furt*

Tablica 25. Popis germanizama pronađenih u rukopisu⁷⁹

<i>birtaš</i> m; gostioničar, krčmar	njem. der Wirt
<i>bruderšaft</i> m; bratinstvo, pobratimstvo	njem. der Bruder
<i>cajt</i> m, vrijeme	njem. die Zeit
<i>cajtung</i> m; novine	njem. die Zeitung
<i>ceh</i> m; zadruga, esnaf, rufet; u feudalizmu – staleška organizacija obrtnika jedne struke;	njem. die Zeche

⁷⁷ Rečenica koja se pojavljuje na drugom dijelu rukopisa iz koje se vidi izvorno pisanje riječi od koje je nastao pridjev: *kajti je tam sada Kneipovo lečilište*.

⁷⁸ izv. njem. *aufhängen* (Klaić, 1980: 119)

⁷⁹ Definicije germanizama preuzete iz *Rječnika stranih riječi* Bratoljuba Klaića (1980).

obrtnička bratovština za međusobnu pomoć i reguliranje proizvodnje	
<i>cinši</i> m; potkazivači, doušnici, "tužibabe"	njem. zinken
<i>cug</i> m; vlak, željeznica	njem. der Zug
<i>cvancika</i> f; nekadašnji novac od dvadeset krajcara	njem. zwanzig
<i>fajn</i> adj; fin	njem. fein
<i>farba</i> f; boja	njem. die Farbe
<i>fest</i> adv.; čvrsto, jako, stalno <i>fes</i>	njem. fest
<i>flašica</i> f; staklenka, boca; dem.	njem. die Flasche
<i>fletno</i> adv; brzo, odmah, smjesta	njem. flätig
<i>frajlica</i> f; gospođica, konobarica, ulična djevojka, dem.	njem. das Fräulein
<i>friško</i> adv; svjež, prohladan	njem. frisch
<i>fruštik</i> m; doručak, zajutrak	njem. das Frühstück
<i>furt</i> adv; uvijek, stalno, neprestano, odreda, jedan za drugim, redom	njem. fort
<i>gank</i> m; hodnik	njem. der Gang
<i>ganz</i> adv; posve, sasvim, potpuno	njem. ganz
<i>hausher</i> m; kućevlasnik, kućegazda	njem. der Hausherr
<i>hiža</i> f; kuća, dom	njem. das Haus
<i>kelner</i> m; konobar, poslužitelj u gostionici, kavani, restoranu	njem. der Kellner

<i>knajpovskog</i> adj.	njem. Kneip
<i>kušnuti</i> v.; poljubiti	njem. der Kuss
<i>luft</i> m; zrak	njem. die Luft
<i>mežnjerija</i> f; crkvenjak, zvonar	njem. Messner
<i>nacukavati</i> v; vući, trgati	njem. zucken
<i>norc</i> m; lud, budalast	njem. narr
<i>ofigerlske</i> adj; obješene	njem. aufhängen
<i>paragrafer</i> prema <i>paragrafnrajter</i> m; činovnik koji slijedi slijepo slovo zakona i rješava spise bez obzira na životne prilike oko sebe, birokrat	njem. Reichter + paragraf
<i>parketsitz</i> m; parket – u kazalištima i kinematografima dio gledališta između orkestra i balkona; isto što i parter	franc. parquet + njem. der Sitz
<i>penezi</i> m; novci	njem. der Pfenning
<i>pult</i> m;	njem. das Pult iz lat. pulpitum
<i>rihtati</i> v; ravnati, poravnati, uspravljati, pripremati	njem. richten
<i>sajtlek</i> m; mjera za tekućinu, četvrt vrča ili pola holbe u staro vrijeme, isto što i čokanj, fićok, mjerica (obično za rakiju)	njem. austr. das Seidel
<i>šiljer</i> m; vrsta vina od bijelog i crnog grožđa	njem. Schieler
<i>škodi</i> v; štetiti, nanositi štetu <i>naškodilo</i> ; nanijeti štetu	njem. der Schade

<i>šnjofati</i> inf.; njušiti, njuškati, zabadati nos, uhoditi, uhodariti	njem. schnupffeln
<i>špajsa</i> f; spremnica za hranu (obično pored kuhinje), smočnica, ostava	njem. die Speise
<i>špincerati se</i> v; šetati <i>špancer</i> m; šetnja	njem. der Spazier
<i>špas</i> m; šala, zabava, razonoda	njem. der Spass
<i>štenge</i> f; stube, stepenice	njem. die Stiege
<i>štok</i> m; kat	njem. das Stockwerk
<i>vicešpitalmajster</i> m - v. <i>špital</i> 1. bolnica 2. u starije doba: ubožnica, sirotište, sklonište, "dom" (staraca, nemoćnika)	njem. das Spital
<i>zic</i> m; sjedalo, sjedište, sjedenje <i>cecne</i> v	njem. der Sitz

3.2. Prezimena

U proučavanom rukopisu mogu se uočiti mnogi toponimi i antroponimi. U sklopu ovoga poglavlja naglasak će biti na pregledu značajki prezimena koja se spominju u ovome rukopisu.

Onomastika je "znanost koja se bavi proučavanjem vlastitih imena"⁸⁰. Određuje se kao jezikoslovna disciplina koja proučava motivaciju i podrijetlo nastanka imena, način tvorbe imena i njihovu rasprostranjenost, kao i ulogu u pojedinom društvu. Ipak, vlastita se imena

⁸⁰ Leksikografski zavod Miroslav Krleža, <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=45175> (pregled: 21. kolovoza 2020.)

moгу proučavati i u okviru drugih znanosti kao što su povijest, sociologija, psihologija i antropologija (Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža).

Frančić navodi kako su neka hrvatska prezimena nositelji dijalektnih, tronarječnih odlika, te kako zbog svoje "stalnosti, nasljednosti i nepromjenjivosti prezimena stoljećima pronose dijalektno bogatstvo hrvatskoga prostora" (Frančić, 2016: 45), a ujedno su i dragocjeno vrelo za proučavanje starijega stanja jezika (Frančić, 1989: 93). Autorica (2016: 45) navodi da neka prezimena zadržavaju značajke organskih idioma u kojima su nastala, a "ne podliježu ni istim pravopisnim, fonološkim, morfološkim, tvorbenim, sintaktičkim i semantičkim ograničenjima" standardnoga idioma, već je jedina prilagodba koju prolaze prilagodba glasovnom sustavu standarda zbog čega se najčešće bilježe standardnojezičnim grafemima.

S druge strane, o načinu izgovora prezimena još se raspravlja, pa tako postoji mišljenje da bi se izgovor prezimena trebao prilagoditi standardnojezičnom sustavu, a drugi pak smatraju da bi trebalo "dopustiti odstupanje od standardnojezične norme kada je riječ o mjestu akcenta" (Frančić, 2016: 46). Zamjena za akut, naglasak koji nije dio standardne prozodije, bila bi dugouzlazni naglasak (Vlašić-Duić, Pletikos Olof, 2012, prema Frančić, 2016: 46).

3.2.1. Iz fonološke analize prezimena

Refleks jata vidljiv je u dvama prezimenima, a potvrđeni su refleksi *-je* i *-e* (Cvjetnić, Nežić).

"Na mjestu vokaliziranoga poluglasa u hrvatskome jeziku dolazi uglavnom *a* ili *e*" (Frančić, 2016: 48), a u rukopisu *Licitancija* potvrđena su prezimena u kojima poluglas daje *e* (Petek, Vrabc).

U prezimenima *Brdarić*, *Vrbanek*, *Hrdjok* potvrđeno je slogotvorno *r*.

U rukopisu su potvrđena i dva primjera prezimena u kojima izostaje depalatalizacija (*Poljak*, *Miljan*).

Postanak konsonanta *f* povezuje se s jednačenjem po zvučnosti (Moguš, 2010, prema Frančić 2016: 49). U hrvatskom se jeziku učvrstio i zahvaljujući posuđenicama iz latinskoga, mađarskoga i njemačkoga jezika, kao i iz romanskih jezika (Frančić, 2016: 49). U rukopisu je potvrđen jedan primjer prezimena koje počinje konsonantom *f*, a riječ je o stranom prezimenu (*Fišer*), u nekoliko drugih primjera potvrđen je konsonant *f* u sredini prezimena (*Banfić*, *Šafranek*, *Štefančić*).

Konsonant *h*, za razliku od konsonanta *f*, postoji u glasovnom inventaru hrvatskoga jezika od početka, a "potom se on iz dijelova hrvatskoga jezika posve gubi ili biva zamijenjen drugim konsonantima" (Frančić, 2016: 50). U rukopisu su potvrđeni primjeri prezimena koji čuvaju početno *h* (*Hrdjok, Horvat, Horn, Heme, Habunek, Haberštok*).

3.2.2. Prezimenski sufiksi

U rukopisu *Licitancija* potvrđen je velik broj prezimena s velikim brojem različitih sufikasa. Najveći je dio primjera potvrđen s tipičnim slavenskim sufiksom *-ić* (s varijantama *-ović, -ević, -čić*). Drugi sufiks po zastupljenosti je sufiks *-ak*, a javljaju se i sufiksi *-ek, -ec*.

Osim slavenskih i njemačkih sufikasa, potvrđen je i jedan talijanski sufiks (*-uzzi, Maruzzi*), kao i četiri primjera furlanskoga sufiksa *-an*.

Potvrđeni su i sufiksi *-čki (Potočki)* te *-ac (Jakopac)*.

Tablica 26. Prezimenski sufiksi

-ić	-ović	-ević	-čić	-ak	-ek	-ec
<i>Brdarić</i>	<i>Barković</i>	<i>Kušćević</i>	<i>Turčić</i>	<i>Pečnjak</i>	<i>Šanjek</i>	<i>Malec</i>
<i>Jurić</i>	<i>Oslaković</i>	<i>Ilijašević</i>	<i>Gruičić</i>	<i>Petrak</i>	<i>Vrbanek</i>	<i>Grahovec</i>
<i>Slasić</i>	<i>Sinković</i>		<i>Radačić</i>	<i>Buntak</i>	<i>Petek</i>	
<i>Kolarić</i>	<i>Blažeković</i>		<i>Štefančić</i>		<i>Šafranek</i>	
<i>Dobrenić</i>	<i>Dumbović</i>				<i>Habunek</i>	
<i>Cyjetnić</i>						
<i>Nežić</i>						
<i>Oršulić</i>						
<i>Ovčarić</i>						
<i>Jović</i>						
<i>Šturlić</i>						
<i>Banfić</i>						
<i>Bolarić</i>						
<i>Marić</i>						

<i>Kocijanić</i>						
<i>Malašić</i>						
<i>Jušić</i>						

3.2.3. Iz morfološke analize prezimena

U rukopisu su potvrđena prezimena sa sufiksom *-ec*. Prezime *Malec* javlja se samo u nominativnom obliku, pa o njegovoj sklonidbenoj paradigmi ne možemo donijeti zaključke, a prezime *Grahovec* je osim u nominativnom obliku potvrđeno i u dativu, iz čega se može vidjeti da se glas *e* gubi iz završnoga skupa *-ec* u kosim padežima:

*Jenput su se za taj paper nacukavali g. **Grahovec** i Kežman pak je g. Kežman rekel g. **Grahovcu**: Ti si osel! A **Grahovec** ga oštro zapita: Kak ti meni smeš reći da sem osel?*

U članku *O prezimenu Zagorec* Frančić (2000: 49-50) navodi kako je glas *e* u sufiksu *-ec* nepostojan, odnosno riječ je o glasovnoj promjeni nepostojanom *e*, a susrećemo se s njome u brojnim ojkonimima i prezimenima na kajkavskom području. U drugom svom članku, *I naša o Vinku Žgan(e)cu*, autorica (2017: 113) navodi kako je pitanje nepostojanoga *e* u kajkavskim prezimenima i ojkonimima tema kojom se jezikoslovci bave još od 19. stoljeća. Pojedini ga jezikoslovci u kosim padežima pišu, dok ga drugi izostavljaju. I dok se jedni povode argumentom kako se *e* dobiven od poluglasa zadržava kroz sve padeže u kajkavštini (Stjepan Ivšić), Šojat navodi kako je *e* u sufiksu *-ek* postojano, dok je *e* u trosložnim i višesložnim prezimenima na *-ec* nepostojano, a u dvosložnim je prezimenima na *-ec* nepostojano samo ako je riječ o povijesnim prezimenima (Frančić, 2000: 114).

Na primjeru prezimena *Grahovec* potvrđenom u rukopisu, može se vidjeti kako se u trosložnom prezimenu na *-ec* gubi *e* u kosim padežima.

3.2.4. Prezimenski mozaik

Frančić (1989: 94) navodi kako svako prezime nastaje na temelju nekoga sadržaja, a to može biti "osobno ime, osobina, naziv zanimanja, službe, zvanja, nazivi iz biljnog i životinjskog svijeta, imena mjesta, krajina, zemalja itd.". U nastavku rada prikazat će se prezimenski mozaik onih prezimena kojima se uspješno ući u trag osnovnom polazištu.

Šimunović (2006: 20) naša prezimena dijeli na četiri skupine: *čiji si, kakav si, otkud si, što si*. U prvu skupinu autor svrstava ona prezimena koja iskazuju krvno

srodstvo, prezimena koja su nastala na temelju osobnoga imena majke (*metronima*) ili oca (*patronima*), te navodi kako se upravo u njima čuva velik broj narodnih slavenskih imena (ibid, 2006: 23). U skupinu *kakav si* Šimunović (2006: 20) ubraja prezimena nadimačkoga postanja, koja mogu biti podrugljiva značenja. S druge strane, prezimena koja nam govore *otkud si* "čine etnonimi i etnici", te nam ona govore o nečijoj nacionalosti, odnosno pokrajini ili mjestu odakle su došli u naše krajeve, a pojedina prezimena u sebi kriju "lokalitet, nekadašnji boravak nosilaca takvih prezimena" (ibid, 2006: 22). Posljednju skupinu čine prezimena "nastala prema zanimanjima" (ibid, 2006: 22).

Prezimana potvrđena u rukopisu podijeljena su također u četiri kategorije: prezimena nastala od osobnoga imena, koje može biti muško ili žensko narodno ili svetačko ime, zatim prezimena od nadimaka, etnika i etnonima, te prezimena nastala od naziva zanimanja.

Frančić (1989: 94) navodi kako prezimena koja se temelje na osobnom imenu odgovaraju na pitanje "čiji si", jer se radi o prezimenima nastalima na imenu majke ili oca, a dalje se onda mogu podijeliti na prezimena nastala na osnovi narodnoga ili svetačkoga imena. Prezimana potvrđena u rukopisu uglavnom su temeljena na muškom svetačkom (*Petrak*: Petar, *Jakopac*: Jakob⁸¹, *Barković*: Bartolomej, *Ilijašević*: Ilija, *Vrbanek*: Urban, *Jurić*: Juraj, *Jović*: Ivan, *Blažeković*: Blaž, *Štefančić*: Stjepan, *Kocijanić*: Kocijan) ili narodnom imenu (*Novak*⁸², *Cvjetnić*: Cvjetan, *Radačić*⁸³, *Boroša*⁸⁴, *Petek*⁸⁵, *Zovko*⁸⁶, *Miljan*⁸⁷), dok su samo tri potvrđena prezimena nastala na osnovi ženskoga svetačkog (*Oršulić*: Ursula, *Marić*: Marija) ili narodnoga imena (*Nežić*⁸⁸).

Sljedeću plodnu skupinu čine prezimena koja su nastala na osnovi zanimanja. Prema Frančić (1989: 99) riječ je o prezimenima iz kojih saznajemo "o postojanju određenih obrta,

---

⁸¹ Prema Šimunoviću (2006: 197) "promjenom suglasnika /b/ u /p/ nastali su likovi Jakop, Jakopac, Jakopec, Jakopanec, Jakpec, Jakopić, Jakopović", a svi ti oblici nastali su na temelju latinskoga uzorka *Jacobus*.

⁸² Šimunović (2006: 37) navodi kako je "mnogo prezimena izvedeno od osobnog imena bez izrazitih prezimenskih dodataka", a takvo je prezime i *Novak*.

⁸³ Prezimana nastalo na temelju narodnoga imena, koje je označavalo "da je rođenje sina uvijek bilo radost u obitelji" (<http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>, pregled: 10. rujna 2020.)

⁸⁴ Prezimana nastalo na temelju narodnog imena, koje je pak nastalo od korijena *boriti se* (<http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>, pregled: 10. rujna 2020.)

⁸⁵ Prema Šimunoviću (2006: 153) djeca su nekoć dobivala ime po broju "kojim su redom rođena", a kasnije su ta imena "preuzimala i službu prezimena".

⁸⁶ Kao i prezime *Novak*, pod utjecajem stranih imena, osobno ime *Zovko* preuzelo je ulogu prezimena (Šimunović, 2006: 76).

⁸⁷ Prezime nastalo na temelju osobnoga imena, koje je nastalo na temelju pridjeva *mio* (<http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>, pregled: 10. rujna 2020.)

⁸⁸ Hrvatsko ime *Něža* (Šimunović, 2006: 42)

zanimanja, zvanja, službi". U rukopisu su to sljedeća prezimena: *Schmitd* (: kovač), *Kolarić*, *Kuhar*, *Fišer* (: njem. ribar), *Rački*⁸⁹, *Kramar*, *Ovčarić*⁹⁰. Frančić (1989: 100-101) nadalje dijeli prezimena prema zanimanjima na "prezimena oblikom identična apelativima" i "prezimena tvorena po obrascu apelativ + nastavak". Prezimena koja se obrađuju u ovome radu identična apelativima su *Schmitd*, *Kuhar*, *Fišer*, *Kramar*, dok su prezimena *Kolarić*, *Rački* i *Ovčarić* nastala dodavanjem sufiksa na apelativ.

Dio prezimena iz rukopisa može se odrediti kao prezime etničkoga postanja. To su prezimena *Turčić*⁹¹, *Brdarić*⁹², *Poljak*⁹³, *Horvat*⁹⁴ i *Samoborec*.

Posljednja je skupina prezimena nadimačka, ona je ujedno i najbrojnija skupina u koju pripadaju prezimena: *Vrabec*, *Grahovec*, *Žohar*, *Dumbović*⁹⁵, *Lipnjak*, *Malec*, *Malašić*, *Poldrugac*⁹⁶, *Razum*, *Oslaković*⁹⁷, *Banfić*⁹⁸, *Šafranek*⁹⁹, *Lesjak*¹⁰⁰, *Dobrenić*. Prema Frančić (1989: 103-104) nadimci su najstarija osnova hrvatskih prezimena. Takva prezimena imaju ulogu opisa osobe, po kojoj se određena osoba i prepoznaje, a u sebi mogu nositi "poruku i porugu". Autorica nadimačka prezimena dijeli na ona nastala prema:

- a. karakterističnoj osobini,
- b. nazivima ptica i životinja,
- c. različitim predmetima materijalne i duhovne kulture,
- d. nazivima za dijelove ljudskoga ili životinjskoga tijela,
- e. nazivima za prirodne pojave,
- f. nazivima za rodbinske veze,
- g. redu rođenja.

---

⁸⁹ Prema Šimunoviću (2006: 296) prezime *Rački* u osnovi ima imenicu *rak*.

⁹⁰ U korijenu je imenica *ovca*, dakle čuvar ovaca (<http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>, pregled: 10. rujna 2020.)

⁹¹ Prema Šimunović (2006: 425) "doseljenik iz krajeva pod turskom vladavinom".

⁹² U korijenu prezimena stoji imenica *brdo* (<http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>, pregled: 10. rujna 2020.)

⁹³ Prezime motivirano "svojstvima lokaliteta, nekadašnjeg boravka nosilaca takvih prezimena" (Šimunović, 2006: 22).

⁹⁴ Prezime "po nacionalnoj pripadnosti" (Šimunović, 2006: 22).

⁹⁵ U korijenu prezimena stoji praslavenska imenica *dǫbъ, a znači "dub, hrast, dubova ili hrastova šuma" (Šimunović, 2006: 72).

⁹⁶ Prema Šimunoviću (2006: 79) prezime označava nadimak koji znači "jak kao još pola drugog čovjeka".

⁹⁷ U korijenu je prezimena imenica *osao*, *magarac* (<http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>, pregled: 10. rujna 2020.)

⁹⁸ Prezime u čijoj je osnovi imenica *ban*, dakle prezime je nadimačko, ali označava i staleški status (<http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>, pregled: 10. rujna 2020.)

⁹⁹ Nadimačko prezime, nastalo "prema žučkastoj boji kose" (<http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>, pregled, 10. rujna 2020.)

¹⁰⁰ Nadimačko prezime, u korijenu je imenica *lisa*, što označava "bijelu pjegu na čelu životinje i ptice" (<http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>, pregled 10. rujna 2020.)

Prezimana iz rukopisa prema takvoj podjeli možemo svrstati u ona nastala prema nazivima ptica i životinja (*Vrabc*, *Žohar*, *Oslaković*), karakterističnoj osobini (*Malec*, *Malašić*, *Poldrugač*, *Razum*, *Šafranek*, *Lesjak*, *Dobrenić*), a dio prezimana nosi u sebi naziv biljke (*Grahovec*, *Lipnjak*, *Dumbović*). Prezime *Petek*, koje Frančić (1989: 104) navodi prema redu rođenja, u ovome je radu svrstano u prezimana nastala prema osobnom imenu, jer kako navodi Šimunović (2006: 153) djeca su nekoć dobivala ime po broju "kojim su redom rođena", a kasnije su ta imena "preuzimala i službu prezimana". U rukopisu je potvrđeno i jedno prezime koje iskazuje rodbinsku vezu, a to je prezime *Sinković*.

Tablica 27. Prezimenski mozaik

Prezimana nastala od osobnoga imena				Prezimana nastala od nadimaka
Muško narodno ime	Muško svetačko ime	Žensko narodno ime	Žensko svetačko ime	
<i>Novak</i>	<i>Petrak</i>	<i>Nežić</i>	<i>Oršulić</i>	<i>Vrabc</i>
<i>Cvjetnić</i>	<i>Jakopac</i>		<i>Marić</i>	<i>Grahovec</i>
<i>Radačić</i>	<i>Barković</i>			<i>Žohar</i>
<i>Boroša</i>	<i>Ilijašević</i>			<i>Dumbović</i>
<i>Petek</i>	<i>Vrbanek</i>			<i>Malec</i>
<i>Zovko</i>	<i>Jurić</i>			<i>Malašić</i>
<i>Miljan</i>	<i>Jović</i>			<i>Poldrugač</i>
	<i>Blažeković</i>			<i>Razum</i>
	<i>Štefančić</i>			<i>Oslaković</i>
	<i>Kocijanić</i>			<i>Banfić</i>
				<i>Šafranek</i>
				<i>Lesjak</i>
				<i>Sinković</i>
				<i>Dobrenić</i>
Prezimana nastala od etnika i etnonima				Prezimana nastala od naziva zanimanja
	<i>Turčić</i>			<i>Schmitd</i>
	<i>Brdarić</i>			<i>Kolarić</i>
	<i>Poljak</i>			<i>Kuhar</i>
	<i>Horvat</i>			<i>Fišer</i>
	<i>Samoborec</i>			<i>Rački</i>
	<i>Lipnjak</i>			<i>Kramar</i>
				<i>Ovčarić</i>

5. KNJIŽEVNI ASPEKT

Rukopis *Licitancija* napisan je na dvanaest stranica, pisan je u prvom licu, u ženskome rodu. Zamišljen je kao niz naizgled povezanih anegdota. U tim se anegdotama pojavljuju uglavnom uvijek isti likovi, ali se ne spominju svi u u istoj anegdoti budući da su one vrlo kratke, a likova se spominje mnoštvo. Rukopis započinje kratkom pjesmom, koja glasi ovako:

*Onda vu morje vse vekivečno
Jedna licitancija kapnula srečno
Pak i saka roba več se je zišla
A nemre mi dojtj još druga friška
I kaj sem imela vse sem prodala
Ar od sega prazna mi je torba ostala.*

Pjesma je napisana u šest stihova, a pisana je desetercem, jedanaestercem, dvanaestercem i trinaestercem, parnom rimom (*aabbcc*). To nije jedina pjesma koja se pojavljuje u rukopisu. Sljedeća se pjesma navodi kao pjesma koju je kazivačica negdje pročitala:

<i>Zagrebački klerici</i>	<i>Najte menjat farbu</i>	<i>To će biti denes sutra</i>
<i>Uzmimo ad hoc</i>	<i>Črlenit se tu</i>	<i>Kažu ljudi popi fein</i>
<i>Lušni su bas dečeci</i>	<i>Kad vam počne tetica</i>	<i>Ne ćete se valjda svući</i>
<i>Fonsa i Hrdjok</i>	<i>Pevat operu.</i>	<i>Odgovor je "aber nein."</i>
...	...	-
<i>Nam je svim poznato</i>	<i>Hrdjok zutra pripovedal</i>	<i>Pojdeš pak botanizirat</i>
<i>Uzorni su sad</i>	<i>Meni nije došla vol</i>	<i>Pričat će ti svaki krt</i>
<i>Čujmo nešt iz ferija</i>	<i>Fonsa šeče po Ilici</i>	<i>Historička za njih mesta</i>
<i>Kak su bili tad</i>	<i>A moj naklon vikne tam</i>	<i>Botanički da je vrt</i>
...	<i>Ljubim ruke Hrdjok klikne</i>	-
	<i>Da baš Fonsa ne bu sam</i>	

<i>Ovdje čut ćeš za njih vredi</i>	<i>Pjevao joj divno tal Al joj uvijek je dodavo</i>	<i>A na jednom pljusak iz kabla</i>
<i>Paragrafus baš oktava</i>	<i>Kad opereš sudje dođi dol</i>	<i>Mokar osto uz klik vol</i>
<i>Jer im saka biljka godi</i>	-	-
<i>Bila crna ili plava</i>	-	<i>Fansa tužan njemu reče</i>
-	<i>Fonsa pako uzo citre</i>	<i>"ja sam osto mokri vol".</i>
<i>Hrdjok našo jednu plavu</i>	<i>Pjevo dušo gledaj dol</i>	

Ova je pjesma napisana u devet strofa, parnom rimom, s pravilnom izmjenom sedmeraca, petaraca, šesteraca, osmeraca i deveteraca. Prve tri strofe pisane su obliku katrena, zatim slijedi jedna veća strofa od deset stihova ili decima, nakon čega ponovno slijede četiri katrena, a pjesma završava jednim distihom. Likovi iz te pjesme, Fonsa i Hrdjok, javljaju se i kao likovi anegdota, a riječ je o bogoslovima zagrebačke kaptolske bogoslovije. Pjesma je zanimljiva jer su glavni likovi budući svećenici, a govori o njihovu interesu za žene, koje su metaforički prikazane kao biljke u botaničkom vrtu. Ljudi ih pitaju hoće li se svući, što se može protumačiti kao da će odustati od bogoslovije, ali oni odgovaraju s "aber nein". Fonsa se čak i udvara jednoj ženi tako što joj pjeva pjesmu pod prozorom (*Fonsa pako uzo citre/ Pjevo dušo gledaj dol*), ali ga ona polijeva vodom zbog čega ostaje sam, mokar i tužan. (*A na jednom pljusak iz kabla / Mokar osto uz klik vol*).

Sljedeći se stihovi navode kao pjesma koju je g. Kanoti poslao za sljedeći broj novina koje namjeravaju izdavati:

<i>Jen je čovek joke pušil</i>	<i>Človek nikaj dobre nima</i>
<i>Od kadenja se osušil</i>	<i>To je navuk stari</i>
<i>I najzadnje se zadušil</i>	<i>Gdo za njega mari</i>
- . -	<i>Sto i petnajst let</i>
<i>Zato nemoj brate ti</i>	<i>Vžival bu taj svet</i>
<i>Nigdar više pušiti</i>	<i>Ne bu vrnul zakajen</i>
<i>Od kadenja i od dima</i>	<i>I bu vsikak zveličen</i>
	<i>-Spopevano v mežnjanskoj kuhinji</i>

Pjesma je napisana u dvije strofe, petercem, sedmercem i osmercem, parnom rimom (*aabb*). Napisana je kao opomena ljudima koji puše. Pjesma opominje čitača da se okani pušenja jer će zdravim životom doživjeti i sto petnaestu godinu.

Nadalje, u rukopisu piše da je g. Poldrugač pročitavši tu pjesmu, odmah osmislio svoju pod nazivom *Narodni vračitelj*:

<i>Počmel' te vu grlu dušit</i>	<i>Jutrom rano nejdivan</i>	<i>A kad sunce zapripeče</i>
<i>Nemoj dragi više pušit</i>	<i>Dati vračtvo ne bu hram</i>	<i>Naj se onda vani šeće</i>
<i>Meste toga mleke pij</i>	<i>Jektikalcu rosa škodi</i>	<i>Naglo nemoj nigdar iti</i>
<i>I vodicom prsa mij</i>	<i>Kada rano po njoj hodi</i>	<i>Moglo' pluća umoriti.</i>

<i>Hladno i vruće jelo pilo</i>	<i>Malo sjedi mnogo šeći</i>
<i>Sve bi tebi naškodilo</i>	<i>Šumicom se uvijek kreći</i>
<i>Za l'jek uzmi pelin travu</i>	<i>Budel' jošte dobra hrana</i>
<i>Džigeru da imaš zdravu</i>	<i>Eto zdravlja željkovana.</i>

Ova pjesma kao odgovor na prvu nudi još neke savjete za dug i zdrav život kao što su pije mlijeka, umivanje prsa vodom, ne preporuča se jesti i piti hladno i vruće, za zdravo srce predlaže se pelinkovac, ne treba izlaziti rano jutrom van, odnosno ne hodati po rosi, ne izlaziti van po velikoj vrućini (u podne), ne prebrzo ići, treba malo sjediti, mnogo šetati šumom i jesti dobru hranu. Ova je pjesma napisana u pet strofa, pisana je osmercem, sedmercem i devetercem, parnom rimom (*aabb*).

Još jedni kraći stihovi koji su zapisani u ovome rukopisu navode se kao *produkt usijane nutrine i možđanov* osoba koje su osnovale klub *simbolistov*. Stihovi su pisani u četvercu, šesteru, sedmercu i osmercu i organizirani su u osam katrena, parne rime (*aabb*). Posljednji je katren pisan nešto dužim stihovima, devetercem, desetercem, jedanaestercem i četrnaestercem. Ispod svake strofe napisano je i ime osobe koja je te stihove osmislila ili ih možda izvodila. Čini se da se stihovi nadovezuju jedni na druge jer se kroz sve stihove provlači motiv pića, hrane, uživanja i novaca.

<i>U ruku novu palicu</i>	<i>Ofigerlske mi čakšire</i>	<i>Kad se lovci rastanu</i>
<i>Na glavu nov šešir</i>	<i>Odozdol podvijene</i>	<i>U krčmi se sastanu</i>
<i>Pod ruku lepu frajlicu</i>	<i>Al u njima nikada</i>	<i>Tamo piju do zore</i>
<i>Pa hajd ž njom na špancir.</i>	<i>Pare prebijene</i>	<i>Da se dobro odmore</i>
	<i>(Cyjetnić)</i>	<i>(Horn)</i>
<i>(Hrdok)</i>		

<i>Dobro jesti</i>	<i>Gdje se piva pije</i>
<i>Dobro piti</i>	<i>Vazda se i smije</i>
<i>Mora tjelo</i>	<i>A gdje vino pije</i>
<i>Jako biti</i>	<i>Često se i bije</i>
<i>(German)</i>	<i>/Heruc/</i>

<i>Nemaš novca cijela ljeta</i>	<i>Želiš covjek</i>
<i>Tad ne trebaš ni izleta</i>	<i>Vrli biti</i>
<i>Il posudi pa ne vrati</i>	<i>Piće u se</i>
<i>Bog će onom već da plati</i>	<i>Nemoj liti</i>
<i> : Gruičić: </i>	<i>/: Gold :/</i>

Moj dva konja ne mogahu bježati
Zato sam ih morao baš za badav prodati
Iz jednoga napraviše serum
A iz drugoga frankfurterum |: Kušević pl. Ico de Krokodilherc :|

Posljednja pjesma zabilježena u rukopisu duža je od ostalih. Nije pisana u formi strofa, osim što su prva dva dijela pjesme fizički odvojena od ostatka, pa bismo mogli reći da je riječ o dvije kraće strofe napisane u oktetu. Iznad prve strofe napisano je pitanje koje se može protumačiti ili kao prvi stih ili kao naslov pjesme. Pjesma je vrlo dugačka, napisana je u dva stupca na dvije stranice. Pitanje s početka pjesme može se protumačiti, kao i ostatak teksta u

ovome rukopisu, kao svojevrsni sarkazam, budući da je tema pjesme rasprava tri svećenika o kvaliteti vina iz različitih krajeva Hrvatske, što je predstavljeno kao *važna stvar šeminarskog gospodarstva*. Svećenici u pjesmi raspravljaju o tome koliko alkohola, a koliko vode ima čije vino i kojeg se vina može više popiti. Razlika između tri svećenika, koji dolaze iz tri različita dijela hrvatske, vidljiva je u pojedinim jezičnim elementima (*dašto, gdje, bih moro, lola, taku, imade*).

Gdo jošće veli da XX. vek neje napreden?

Zestala se silna družba

Kak sve lepo vu tom veku

Silna družba framazona

Niže se i napreduje

Potreslo se carstvo jeje

Tak i naša mežnjerija

I pajdaštva vasiona

Ne će da nam nazaduje

Zestalo se ali kamo

Tu se našli tri junaka

Vu palači silnog carstva

Zastupniki vučenjaka

Da pretresa važne stvari

Iz tri razna kraja sveta

Šeminarskog gospodarstva.

Kud hrvatska pesma leta.

Prvoga je porodila

Taj je junak baš Kanoti

Plemenita Šlavunkinja

Imaš ga kaj poglednoti

To je junak baš od oka

Zestala se dakle družba

Pod imenom Haberštoka

Da pitanje reši važno

Drugi sinek Moslavkinje

Kakvo vino narod pije

A od grada Ivanića

Ali pravo ali lažno.

Starodavnog slavnog grada

Prvi tu je glas svoj imel

Pod imenom don Jušića

Mejimurja sinek kršni

Treći jeje domorodec

"Al gospodo molim ja Vas

Božjeg svetca Jeronima

Odviše ste Vi površni.

Po vanjštini vi sudite
Da to vino neje pravo
Ali ja Vam ipak velim
Da je ovo vino zdravo.
Istina je dve petine
Ima vode od naravi
Al ostale tri petine
Alkohol je to vam pravi
Pak ja već iz prakse poznam
Koje vino dobro neje
Jer na tešče kad ga pijem
ono pali al ne greje
Ja Vam svak dan šekestriji
Spijem sajtlek kapljic pravih
Koje greju al ne samo
Vu želucu već i v glavi."
"Istina je ovo dašto
S tim se i ja rado slažem,
Reč so zeli gospon Jušić
Ali čujte što ja kažem.
Naše tamo moslavačko
Na glasu je vino dosti
Al ga s ovim prispodobit
Grehota je Bože prosti

Tri petine gđe je vode
A dvje samo čistog vina
Još je bolje nego ovo
A gledat ga je milina
Ja se time baš ne bavim
Al bih moro to študirat
Kad se pruži zgodna za to
Malo ću i prakticirat."
"Oprostite braćo draga
Haberštok će čisto fino
... Modec u Požegi
... drugo ima vino
.... petina je vode
... alkohola
... si brzo od njeg gotov
Ko požeška zadnja lola.
Ovog možeš pit po volji
Od jutra pa do pol dana
Ali onog dve tri litre
Ne znaš za se osam dana.
Pak što više još ga piješ
Sve ti većma u slast ide
Dok se noge ne pobune
A oči ti doppelt vide

*To vjerujte dobro meni
Koj iz prakse dobro znadem
Da požeski šiljer taku
Baš u sebi moć imade
Ne znam bi li još i danas
Ja pri sebi čisto bio
Da me nije iz tog stanja
Gospon Brixu izbavio
Kaj ti njegov "salipirin"
Čudotvornu moć baš ima
Pa ga za to za sve boli
Preporuča "teta" svima.*

Između pjesama navode se prozni dijelovi koji donose kratke priče s humorističnim završetkom iz raznih dijelova Hrvatskoga zagorja, Zagreba i okolice. Spominju se tako Krapina, Zagreb, Zlatar, Kneipovo lječilište (u Krapini), Nova Ves (jedna od najstarijih ulica u Zagrebu koja se prostire od Kaptola do Zvijezde), Ilica, Samobor (samoborsko sajmište), Varaždin, Stenjevec, Medulićeva ulica u Zagrebu (*Medulić-gasse*), Medvedgrad, Ivanićgrad, a spominju se i Opatija (*Abacija*) i Požega. Prozni su dijelovi smješteni na te lokacije, a osmišljeni su kao dvadeset i osam kratkih priča, povezane samo djelomično likovima. Svaka priča završava obratom s duhovitim efektom. Kazivačica putuje od jednoga mjesta do drugoga, na kojima susreće poznate osobe i prepričava što je tamo vidjela ili s njima doživjela. Dio je smješten u vlak (već na početku rukopisa dvojica se muškaraca voze i uzimaju bocu ženi koja se vozila s njima u kupéu, anegdota o kondukeru koji putnika traži kartu, a on umjesto pokazivanja karte skida odjeću, anegdota o muškarcu koji želi pušiti u kupéu, pa moli mladu damu da izađe na hodnik) i u kazalištu (likovi kupuju sjedalo u kazalištu, dive se stolicama koje skaču kad ih se pusti, gledanje Shakespeara *Otella*).

Osim što je rukopis pisan na kajkavskom s puno germanizama, dio se razgovora odvija i na njemačkome jeziku, ali tada je uvijek riječ o izvrtanju riječi i ismijavanju njemačkoga jezika. Prva je takva situacija kada se likovi nalaze u kazalištu, a biljeter dolazi tražiti karte i obraća im se na njemačkome jeziku, na što oni izvrću njegove riječi, čime cijela scena djeluje komično:

Gda su došli tam dojde k njemu biljeter zmir se duboko kljanjajući: Habe die Ehre – habe die Ehre..a Ćiro mu veli: Tako Vam Bog pomaga to je gadna stvar, što se došli onda u tijater sa dijarejom.

A moj Ćiro odgovori kuražno: das ist leicht za pomoći ein pisl rebarbara ein pisl šeminarski gulaš und ein pisl Ricinus ulje pak je harter Štul fuć. Švaba mu odbrusi: Si sind ein Dumkopf! Habe die Ehre! i otide, a moj Ćiri sav se ražesti pak otide s teatera sam sobom govoreć: Ne ću više nikad govoriti nemecki jer eno onaj Švabo došo zabrtven v tijater a čim ja počo nemecki on dobio lijavicu.

Slična je takva scena postignuta i u vlaku kada konduker traži putnika kartu, a on napravi igru riječima, povezujući riječ *retour* s riječi *tur*:

Najenput dojde konduker pak ga zapita: Haben Sie tour und retour? A g. Sinković se leno poleg svoje navade obigneju pak se obrneju 180° i podignut kaput v luft ter rečeju "Ta haben Sie tur. A sad naj malo pričekaju dok skinem pantalone, onda im bum pokazala retour."

Na početku rukopisa kazivačica govori kako je došla ispričati što je sve doživjela, a na samome kraju rukopisa kaže kako mora krenuti u druge zemlje, pa za kraj još navodi imena prisutnih i njihove uspjehe, te tko je zaslužio kakav dar. S obzirom na to da je u potpisu Črna škola, vjerojatno se radi o završetku godine na Bogoslovnom studiju u Zagrebu, a do toga se zaključka može doći i istraživanjem spomenutih imena.

Kako se radi o proznim dijelovima koje iznosi kazivačica i brojnim stihovima ispod kojih su napisana imena, može se pretpostaviti da je riječ o sinopsisu na temelju kojega se izvodio kakav recital na kraju godine. Sam rukopis je prepravljan, drugom olovkom dopisivani su pojedini dijelovi, a drugi su izbačeni, pa izgleda kako je tekst naknadno lektoriran.

U potpisu rukopisa stoji ime i prezime, te iako je taj dio teksta oštećen, može se iščitati prezime koje glasi *Veslaj* ili *Veslej*. Istraživanjem toga prezimena pronašla sam svećenika Mirka Veslaja, koji je od 1912. do 1942. godine obavljao službu u Dubovcu. Rođen je 6. listopada 1881., a umro 4. svibnja 1946. Podatak o godini rođenja govori nam da je 1903. godine, kada je rukopis nastao, imao 22 godine i mogao je biti bogoslov na zagrebačkoj Bogosloviji.

6. ZAKLJUČAK

U ovome je radu prikazana detaljna analiza kajkavskoga rukopisa s početka 20. stoljeća naslovljenoga *Licitancija*. Rukopis je nastao 1903. godine u Črnoj školi ili je pisan za nju, a riječ je o dvadeset i osam kratkih anegdota s humorističnim završetkom, unutar kojih su uklopljeni i dijelovi u stihovima. Tekst je pisan u prvom licu, iz ženske perspektive, ali se zbog mjesta nastanka rukopisa i potpisa iz kojega se može iščitati prezime Veslaj, može vjerovati da je tekst pisao muškarac. 1903. godine svećenik Mirko Veslaj imao je 22 godine i mogao je biti bogoslov u zagrebačkom sjemeništu.

Analiza rukopisa obuhvaćala je detaljnu fonološku i morfološku analizu, kojom je ustanovljeno da u tekstu postoje mnoga previranja i odstupanja u vidu elemenata koji nisu karakteristični za kajkavštinu. U odstupanjima se vidi prožimanje kajkavskih elemenata i književnoga jezika, ali i svijest zapisivača o onome što zapisuje, što se može objasniti kao pokušaj da različitim jezičnim elementima obilježi i razlikuje likove jedne od drugih, iako među njima nije predstavljena klasna razlika, već je svaki lik označen kao *gospon*. Najveće je previranje u rukopisu vidljivo u bilježenju afrikata *č* i *ć*. Odstupanje je vidljivo i u bilježenju refleksa jata, pa se osim refleksa *e*, koji je najzastupljeniji, može pronaći i refleks *ije/je* i *i*. Takav je refleks zabilježen u pjesmama, u kojima se mogu uočiti i pojedine riječi koje nisu karakteristične za kajkavštinu (*dašto, gđe, bih moro, lola, taku, imade*). Nedosljednosti su vidljive i u pojedinim iznimkama kao što su razbijanje konsonantskoga skupa slogotvornoga *r* i drugog konsonanta na primjeru riječi *cirква*, te izoliranom primjeru akanja u riječi *pandelek*. Nedosljednost se može uočiti i u bilježenju protetskoga *v-*, previranju u čuvanju i ispadanju *v* ispred *s*, kao i u bilježenju obezvučivanja u samo tri potvrde. Svijest o zapisivanju vidljiva je i u bilježenju vokativa, koji je izjednačen s nominativom, osim u bilježenju upravnoga govora. U pjesmama su zabilježene i dvije potvrde aorista i jedna potvrda imperfekta. Zanimljiv je i primjer superlativa *najbolji*, koji se razlikuje od potvrđenoga komparativa *boljši*. U rukopisu prevladava upitno-odnosna zamjenica *kaj*, ali je u pjesmama i govoru likova potvrđen i oblik *što*, te jedna potvrda lične zamjenice *tko* u upravnom govoru, što ponovno upućuje na svijest zapisivača.

Analiza je nadalje obuhvatila morfološku i fonološku analizu germanizama, kojima je rukopis vrlo bogat. Vokali i konsonanti prilagođeni su kajkavskome govoru, što je vidljivo u transfonemizaciji vokala s prijeglasom i diftonga, ali i ostalih vokala pod utjecajem hrvatske morfologije. Kajkavskom fonološkom sustavu prilagođeni su i konsonanti, u vidu zamjene njemačkoga konsonanta *w* hrvatskim *v*, reduciranja njemačke afrikate na jednu njezinu

sastavnicu, pojednostavljivanju konsonantskih skupova najčešće prema izgovoru modela, zatim ispadanju i dodavanju konsonanata. Morfološka prilagodba germanizama vidljiva je u promjeni roda imenica prilikom njihova preuzimanja te dodavanju kajkavskih sufikasa, dok je u glagola vidljiva zamjena njemačkoga infinitivnoga nastavka *-en* kajkavskim *-ti*, zamjena prezentskih nastavaka i dodavanje prefikasa. Pridjevi također prolaze adaptaciju na fonološkoj, morfološkoj i ortografskoj razini, osim primjera *fajn*. Prilozi su preuzeti bez ortografske i fonološke adaptacije, izuzev primjera *friško*, *fletno* i *furt*.

S obzirom na zasićenost rukopisa imenima, jedno je poglavlje posvećeno onomastici. U tom su poglavlju prikazani dijelovi iz fonološke i morfološke analize prezimena, prezimenski sufixi i prezimenski mozaik.

Na kraju rada predstavljena je književna analiza rukopisa, u kojoj su predstavljene stihovani dijelovi teksta, u kojima su vidljiva najveća odstupanja, kao i svijest zapisivača o onome što zapisuje, na temelju čega se može zaključiti da je riječ o književnoj tvorevini, vjerojatno o nekoj vrsti sinopsisa koji se izvodio na kraju godine na Bogoslovnome fakultetu u Zagrebu.

7. LITERATURA

1. Frančić, Anđela. 1989. *Prezimenski mozaik Međimurske Bistrice danas*. Rasprave Zavoda za jezik, sv. 15: 93-113
2. Frančić, Anđela. 2000. *O prezimenu Zagorec*. Folia onomastica croatica 9: 43-55
3. Frančić, Anđela. 2016. *Prezimana – vrela dijalektnih podataka*. Hrvatski dijalektološki zbornik 20: 43-55
4. Frančić, Anđela. 2017. *I naša o Vinku Žgan(e)cu*. Hrvatski dijalektološki zbornik 21, 111-128
5. Gluhak, Alemko. 1993. *Hrvatski etimološki rječnik*. Zagreb: August Cesarec
6. Hurm, Antun. 1989. *Njemačko-hrvatski ili sprski rječnik*. Zagreb: Školska knjiga
7. Hurm, Antun – Jakić, Blanka. 1974. *Hrvatsko ili srpsko-njemački rječnik*. Zagreb: Školska knjiga
8. Klaić, Bratoljub. 1980. *Rječnik stranih riječi*. Zagreb: Nakladni zavod MH
9. Lončarić, Mijo. 1996. *Kajkavsko narječje*. Zagreb: Školska knjiga
10. Lukežić, Iva. 1996. *Prilog raspravi o genezi hrvatskih narječja*. Flumensia, god. 8, 1-2: 223-236
11. Novak, Kristian – Štebih Golub, Barbara. 2014. *Germanizmi u Rječniku stranih riječi Bratoljuba Klaića*. Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 40/2: 397-410
12. Opačić, Nives. 2010. *Rasadnici, seminari i Crna škola*. Vijenac. Zagreb, 434 (21. listopada 2010.) <https://www.matica.hr/vijenac/434/rasadnici-seminari-i-crna-skola-1507/> (pregled: 23. rujna 2020.)
13. Šimunović, Petar. 2006. *Hrvatska prezimana*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga
14. Štebih, Barbara. 2000. *Vojni terminološki germanizmi u Rječniku hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika*. Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, knj. 26: 245-260
15. <https://www.facebook.com/gornjogradskecoprnice/photos/legenda-o-%C4%8Drnoj-%C5%A1koli%C4%8Drna-%C5%A1kola-je-pu%C4%8Dki-naziv-za-zagreba%C4%8Dko-sjemeni%C5%A1te-naziv-je/1679531825469126/>, (pregled: 23. rujna 2020.)
16. Hrvatski jezični portal <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=main> (pregledi: 7. rujna, 8. rujna, 10. rujna 2020.)
17. Leksikografski zavod Miroslav Krleža
<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=45175> (pregled: 21. kolovoza 2020.)

18. Materijali s kolegija Hrvatska leksikologija prof. Pišković

Sažetak

Cilj ovoga istraživačkoga znanstvenoga rada bio je prikazati detaljnu analizu kajkavskoga rukopisa *Licitancija* s početka 20. stoljeća, te pokušati doći do zaključka radi li se o književnoj tvorevini. Istraživanje je obuhvaćalo analizu na fonološkoj i morfološkoj razini. U radu je prikazana fonološka i morfološka analiza germanizama ekscerpiranih iz rukopisa, a jedno je poglavlje posvećeno i analizi prezimena koja se spominju u tekstu. Na temelju analize jezika, kao i književnoga dijela teksta, koji obuhvaća prozne dijelove i dijelove u stihovima, uočena je svijest zapisivača o onome što zapisuje. Ona je vidljiva u previranju bilježenja afrikata *č* i *ć*, refleksa jata, slogotvornoga *r* te izoliranom primjeru akanja u riječi *pandelek*. Nedosljednost se može uočiti i u bilježenju protetskoga *v-*, previranju u čuvanju i ispadanju *v* ispred *s*, kao i u bilježenju obezvučivanja u samo tri potvrde, bilježenju vokativa, upitno-odnosne i lične zamjenice, te u korištenju pojedinih riječi u pjesmama koje nisu karakteristične za kajkavštinu.

Ključne riječi: rukopis, 20. stoljeće, dijalektalna analiza, germanizmi, onomastika

Abstract

The aim of this scientific research was to present detail analysis of manuscript *Licitancija* from the beginning of 20th century and try to conclude whether it is literary creation. The research included phonological and morphological analysis, as well as phonological and morphological analysis of germanisms excerpted from the manuscript. One chapter was dedicated to analysis of surnames mentioned in the text. Based on language analysis, as well as literary parts of text, which consists of parts in prose and verses, the awareness of the recorder was noticed. It can be seen in turmoil of writing affricates *č* and *ć*, reflex *ě*, vowel *r* and isolated example of word *pandelek*. Inconsistency can be seen in writting prosthetic *v-*, prolapse of *v-* in front of *s*, writting muting the final consonant in only three examples, vocative, interrogative-relative and personal pronoun and usage of uncharacteristic words.

Key words: manuscript, 20. century, dialectal analysis, germanisms, onomastics

8. PRILOZI

A. Slike rukopisa

Lisaj 6 Licitancija

Anda nu morje vse očkivčno
 jedna licitancija kapnula prečno
 Pak i pakla polna peč se je zjošta
 A nemre mi dopti još drugoga friška
 I kaj se jmelna vse sem prosdala
 Ar od tega prama mi je treba ostala.

Ali nesem ja sim dosta da vam neme poperlem im vi takovih st. hoke-
 paneof inate vidi me seminaru kak su Pecriak, Jurčič, Sinčević - Janč
 Petak, Oskarić, a i nemam zroka da vam poperlem nič sem zlik zato dosta
 da na koncu mojega življenja još koje vam pripeluje mi mojem pubovaju
 pristihknehen. Bisto sem najime posabica da sem bila v krapini na veliko
 paradi pa sem tam videla g. zagrebške klerikate kak su se hranili p. filij
 kotrina a kalevali k nekakšnim bučkivšem. Kad on se tako gladni i
 ledni doma v Zagreb mačali odlučuju g. Tallan i Malce da se buju pelali
 v III. klasi a si drugi su se pelali v II. tojdejn oni v jen kupe i tam
 najdejn jenu gospu frajlicu, oliti se zagrebški krasicu koja je palei
 oajt z nekakve flašice pita medicinu; anda flašicu poleg sebe dala i pa-
 jen pat zaspi. Znao kaj Malce veljaju. Tallan hodi bruno j. medicinu
 spili, pa najd spili su oni ovu medicinu ali teko i žneko; metem koza
 zindsi se krasica, a mi se počneju pričavati, ah kaj nam se kamerciji
 mi smo šteli mali špas napraviti. A najte se g. pričavati; znate ja
 vam imam suhi beteg, pak da ne plujem po odpu sem vacek su ovu
 flašicu pluvala. A naša gospoša samo posjeduju jenu drugoga, jako
 sad imamo i za mlad i za vetejn dosta, a za puštok nam se spali če
 se pak na takovu fermu namerimo.

Još sem nekaj v krapini videla. Otkuhlo se v cirkoj parada zoroška
 štel je g. Buntak, kaj je j. flatara na svom konju dojahal na paradi nam
 doma i, ali kak su bili dobre vole počneju pužo konja hvaliti pred
 g. Pecriakom da bu on m jenu juri deset var daleko odjahal. I
 zavallta se s g. Pecriakom. I on bi to sigurno spelal, da nije g. Pecriak
 konju na rep obesil minisker kost, kajt su ga anda bučki krapinke
 napraviali a g. Buntak je od straha opal p konja.

Gospo pak Smidt se tak načelal pri obedu, da je beteg dobil i pre-
 pel v postelju a g. Oršići kakti vicešpitalmaister pri njem je po danu
 vigelekal pak pošlje po doktora koji prepisuje nekakšnu medicinu. Znao
 na flašici bilo napisano: Sake i nre i šlicu pa je rekla se živo edna
 drugu den došel je doktor nreaj i zapital g. Oršićija: No kak je betežni-
 ku, ste mu po propisih davali vacek pake i nre? Nesem odgovorju.

No kak premalo cajla imam da još kaj spomenem kajt još su drag
 oraja preti moram ali pas ne moram samo tako ostaviti da nika-
 kov spomen od mene imali ne bi, pak sem zato za potrebu
 našta, da prečkasim ovdi pred celim narodom licitancijom
 a. Parica kakti odlikasa pa vedom i vorim anda da ma
 se present da nek ana da je g. g. licitancija avack galantna
 još prilicno vuz polu mi je pri preču g. Lipnjak pak i njegova
 nedaruotjem. Malo mi je štelo kak se do odlike doslekal
 o. Zorlo ali i nemu ovkaj prehitite, a da su bite
 šteli kak sam dobrota p. dan još present ig. Jurčicu
 kaj se pak prvo pedator dothovle nije samo opimnjam pak
 se drugu put bolje drži i pak naj me poslušajm omi šugavni
 p. j. d. g. k. m. : Smidt, Štefančić, Polarić - Janča, Vidjola
 Kolarić ali još najreškoga k. r. i. a. imam p. ovimi k. r. i. a. m.
 morem se ih k. r. i. a. m. dojem sigdih jeza. Koliko je
 nič kuja rošta blagomakar čala ali ovih k. r. i. a. m. meda
 ne bu premečalo, pak mi bit ti ne morem prečti, ar toja
 nesu vredni nego bu se mo. o. r. i. a. m. i. Buntakovog k. r. i. a. m.
 mleka. A da pak naš nesu sam se mora se platiti j. a. r. i. a. m.
 prim i svakome da je za. o. r. i. a. m. pak na imendanq.
 Malo s. i. a. m. diti na j. a. r. i. a. m.

Črna šola Amera 25. lipnja 1903.

Brice Veslay

nesu vredni nego bu se mo. o. r. i. a. m. i. Buntakovog k. r. i. a. m.
 mleka. A da pak naš nesu sam se mora se platiti j. a. r. i. a. m.
 prim i svakome da je za. o. r. i. a. m. pak na imendanq.
 Malo s. i. a. m. diti na j. a. r. i. a. m.

Črna šola Amera 25. lipnja 1903.

Brice Veslay

